

MAGYARORSZÁG ELSŐ VÁROSA
ESZTERGOM
A DUNAKANYAR FŐVÁROSA

ESZTERGOM

A DUNAKANYAR FŐVÁROSA

ESZTERGOM

A DUNAKANYAR FŐVÁROSA

ELŐSZÓ • PRED SLOV • FOREWORD

Tisztelt Olvasó!

A Dunakanyar Fővárosának rövid ismertetőjét tartja kezében.

Egy könyvet, amely számomra – és mindazok számára, akik itt születünk, itt élünk – egy régóta dédelgetett álom megvalósulása. Abban a reményben írom e sorokat, hogy mikor a végére ér, ugyan azzal a lélekemelő érzéssel hajtja rá a hátsó fedelet, mint amit mi a városunk láttán nap mint nap átélünk.

Érezzük, amikor elmegyünk a monumentális Bazilika vagy a sejtelmes Sötétkapu mellett, ha felmegyünk a várhegyre, sétálunk egyet a Széchenyi téren, a megannyi macskaköves, apró utcában, felkeressük történelmi épületeit, kiállítóhelyeit, értéktárait; leülünk a Dunaparton, megnézzük a Prímás-szigetet, vagy a Mária Valéria híd felé vesszük az irányt.

Esztergom élő múzeum. A történelem bazalt kövein lépked, aki nálunk jár. Egy olyan város felfedezését választja, amely a keresztény állam bölcsője, ahol királlyá koronázták Szent Istvánt, ahol szentek, boldogok, érsekek, bíborosok, vértanúk szentelték életüket a keresztény szellemiségnek: éltek, alkottak, elmélkedtek, hirdették Isten ígését a város, a nemzet javára, megmáradására.

Esztergom a hely, ahol a kép és a szöveg együtt és külön-külön is megállja a helyét.

Ahol a természeti és épített örökség gazdagsága lenyűgöző, de az emberi érték teszi azt igazán különlegessé: a múlt nagyjai mellett a kortárs művészi és közéleti kiválóságok közül is sokan élnek Esztergomban, vagy kötődnek hozzá.

Kérem, hogy fogadja jó szívvel jelen kiadványt, csodálja meg képeit, olvassa el a rövid ismertetőket, érezze magát esztergominak erre az időre, s ha magával ragadta az élmény, látogasson el ide, és élőben is nézze meg városunkat!

Hassa át a hely szelleme, gondoljon arra, ami polgármesterként gyakorta megfordul a fejem-

Vážený Čitateľ!

Držite v rukách krátku publikáciu Hlavného mesta Ohybu Dunaja.

Knihu, ktorá pre mňa – a pre všetkých, ktorí sme tu narodili a žijeme tu – je uskutočnením dlhodobého sna. Píšem tieto riadky v nádeji, že keď dočítate a zatvoríte túto knihu prežijete tie isté vznešené pocity, ktoré prežívame všetci denno-denne pri pohľade na naše mesto.

Keď sa prechádzame popri monumentálnej Bazilike, alebo tajupľnej Tmavej bráne (Sötétkapu), ak vyjdeme na hradný vrch, prechádzame sa po Széchenyiho námestí, množstve drobných uličiek s mačacími hlavami, vyhladáme historické

budovy mesta, výstavné siene, pociťujeme hodnoty; posadíme sa na brehu Dunaja, pozrieme si Primaciálny ostrov, alebo sa vyberieme vo smere mosta Márie Valérie.

Ostrihom je živé múzeum. Naš návštevník kráča po bazaltových kameňoch histórie. Vyberá si spoznávanie takého mesta, ktoré je kolískou kresťanského štátu, kde bol korunovaný Svätý Štefan, kde venovali svoj život kresťanskému duchovenstvu svätí, blažení, arcibiskupi, kardináli, a mučeníci: žili, tvorili, rozjímali, hlásali Božie slovo pre dobro a zachovanie mesta, ako aj národa.

Ostrihom je mesto, kde obstoje obraz a text aj

ben: vajon milyen lehetett Esztergom ezer éve, milyen lehetett a pillanat, amikor államalapító királyunkat megkoronázták itt? Vajon rászolgáltunk erre a történelmi örökségre?

Bízom benne, hogy igen.

Igyekszünk méltónak lenni ahhoz, ami Szent Istvánnal kezdődött, majd azokkal a nagyjainkkal folytatódott, akik ismertté tették – és teszik – Esztergomot.

Igyekszünk a városon hagyni saját kezünk nyomát is: nem csak felújítunk, hanem építünk, a mai kor igényeinek is megfelelő létesítményekkel gazdagítjuk tovább a várost.

Kedves Olvasó!

Jöjjön el Esztergomba, vagy ha már járt itt, térjen vissza! Szeretjük, hogyha hangos a nyár, mert ilyenkor él igazán a város, szeretünk korozni a turisták között a főtéren, mert ez azt jelenti, hogy mások is szeretnek itt lenni, azért jönnek, hogy lássák, átéljék Esztergom hangulatát.

Esztergom az én városom, a mi városunk, legyen az Öné is megannyi szép pillanat erejéig, hiszen innen ered minden, ami keresztény és magyar!

Hernádi Ádám

polgármester

samostatne. Kde bohatstvo prírodného a budovaného dedičstva je fascinujúce, pričom ho činia skutočne mimoriadnym ľudské hodnoty: popri veľikánoch minulosti žijú mnohí v Ostrihome spomedzi umelcov a zástupcov verejného života našej doby - alebo sú s ním úzko spojení.

Prijmite prosím s dobrým srdcom túto publikáciu, nechajte sa fascinovať jej fotografiami, prečítajte si krátke informácie, nech sa cítite byť Ostrihomčanom na túto dobu, a ak vás fascinoval zážitok, navštívte naše mesto, pozrite si naše mesto aj v životnej veľkosti!

Nech Vás nadchne duch miesta, myslíte na to, čo sa ako primátorovi mesta objaví často v

mojej hlave: aký mohol byť Ostrihom pred tisíc rokmi, aký mohol byť ten okamih, kedy tu bol korunovaný náš kráľ – zakladateľ našej štátnosti? Zaslúžili sme si toto historické dedičstvo?

Dúfam, že áno.

Snažíme sa byť hodnými tomu, čo sa začalo Svätým Štefanom, čo potom pokračovalo našimi veľikánmi, ktorí učinili – a činia – Ostrihom presláveným.

Snažíme sa taktiež zanechať na meste aj náš rukopis: nielen obnovujeme, ale aj stavujeme,

obohacujeme mesto ďalej objektmi spĺňajúcimi požiadavky dnešnej doby.

Vážení Čitateľ!

Príďte do Ostrihomu, alebo ak ste už u nás boli, vráťte sa! Máme radi, keď je leto hlučné, pretože pri takých príležitostiach je mesto skutočne živé, radi sa prechádzame medzi turistami na hlavnom námestí, pretože to znamená, že aj iní sú tu radi, prišli preto, aby videli, prežívali atmosféru Ostrihomu.

Dear Reader,

You are holding a short brochure about the Capital of the Danube Bend in your hands.

A book, which for me – and for all those who were born here or live here – is the realisation of a long-cherished dream. I write these lines in the hope that when you reach the end of this publication, you will experience the same awe-inspiring feeling that we do every day when we look at our city.

We feel it when we pass by the monumental Basilica or the enigmatic Dark Gate, when we climb the Castle Hill, take a stroll along Széchenyi Square, the many tiny, cobbled, streets, visit the historic buildings, exhibition spaces, treasures; when we sit down on the Danube embankment, look at the Primate's Island or head for the Maria Valeria Bridge.

Esztergom is a living museum. Anyone visiting us will walk on the basalt stones of history. A visit to the city is about discovering the cradle of the Christian state, where St Stephen was crowned king, where saints, those beatified, archbishops, cardinals and martyrs dedicated

their lives to the Christian spirit: they lived, worked, contemplated, preached the word of God for the good and the survival of the city and the nation.

Esztergom is the place where the pictures and the text stand their ground, together and separately.

A city, where the wealth of the natural and built heritage is fascinating, but it is the human value that makes it truly special: in addition to the great personalities of the past, many contemporary artists and public figures live in Esztergom or are connected to it.

Please kindly accept this publication, admire the pictures, read the short descriptions, become a local for a little time, and if you have been captivated by the experience, come visit us and see our city in person!

Absorb the spirit of the place, imagine what I as the mayor often think about: what was Esztergom like a thousand years ago, what was the moment like when our founding king was crowned here? Are we worthy of such historical heritage?

I am confident that we are.

Ostrihom je mojím, našim mestom, nech sa stane aj Vaším mestom po niekoľko okamihov, nakoľko odtiaľto pochádza všetko, čo je kresťanské, a maďarské!

Ádám Hernádi

primátor

We are trying to be worthy of what began with St Stephen and continued with our greats who made – and still make – Esztergom famous.

We are also trying to leave our own mark on the city: not only renovating, but also building and creating modern facilities to meet contemporary needs.

Dear Reader,

Come to Esztergom, or if you have already been here, come back! We like it if summer is loud, because that's when the town really comes alive. We like to be among the tourists in the main square, because it means that other people like to be here too, they come to see and experience the atmosphere of Esztergom.

Esztergom is my town, our town, let it be yours for many beautiful moments, because everything that is Christian, and Hungarian originates from here!

Ádám Hernádi

The Mayor of Esztergom

ESZTERGOM • OSTRIHOM • ESZTERGOM

Magyarország első fővárosa. Gazdag történelménél fogva a magyar kultúra ezeréves múltjának képviselője. A Dunakanyar felső kapujában fekszik, a folyó és a Pilis közé ékelődve. 28.000 fős lakosságával és 100 km²-

es területével is Komárom-Esztergom megye második legnagyobb településének számít. Budapestről vasúton egy óra alatt elérhető, de hajón érkező is sokan keresik fel múzeumait, történelmi utcáit.

Prvé hlavné mesto Maďarska. Vďaka svojej bohatej histórii je nositeľom tisícročnej minulosti maďarskej kultúry. Leží v hornej bráne Ohybu Dunaja, nachádza sa medzi riekou a pohorím Pilis. Počtom obyvateľov 28.000 osôb a rozlohou 100 km² je druhým najväčším mestom župy

Komárom-Esztergom. Z Budapešti sa sem dostanete železnicou za hodinu, ale mnoho ľudí prichádza navštíviť naše múzeá, pamätihodnosti a historické uličky aj loďou po Dunaji.

The first capital of Hungary. Rich in history, it represents the millennial past of Hungarian culture. It lies at the upper end of the Danube bend, wedged between the river and the Pilis mountains. Its population of 28,000

and total area of 100 km², make it the second largest settlement in Komárom-Esztergom County. It is one hour by train from Budapest, but many people arrive by boat to visit its museums and historic streets.

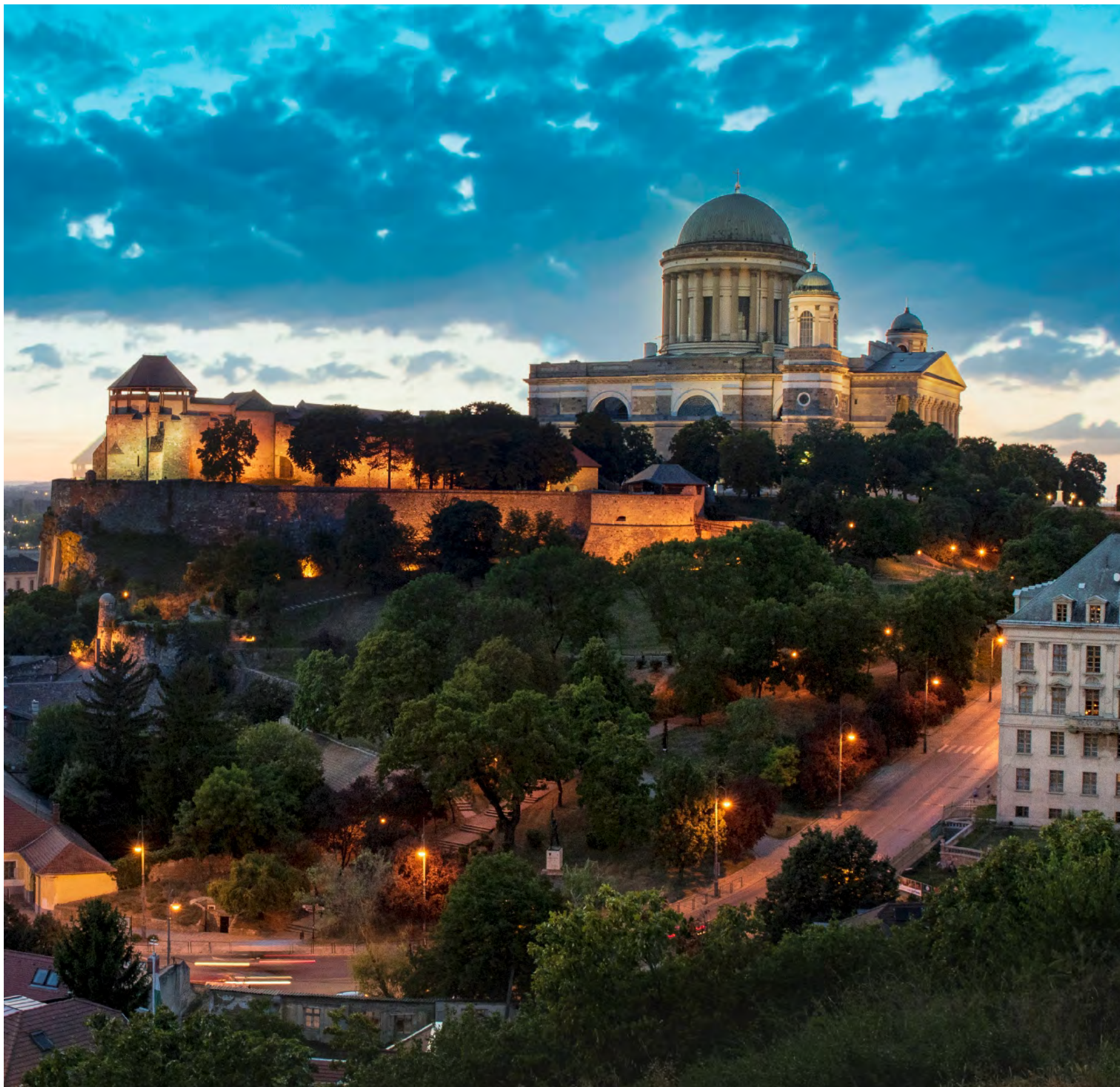

ESZTERGOM, AZ EZERÉVES VÁROS OSTRIHOM, TISÍCROČNÉ MESTO ESZTERGOM, THE THOUSAND-YEAR-OLD CITY

Esztergom területe a prehisztorikus idők óta lakott. Kelták, rómaiak, hunok, avarok választották lakóhelyüknek, amiről gazdag régészeti leletek tanúskodnak. A Dunántúl időszámításunk kezdetén lett a Római Birodalom része, ahol megszervezték Pannonia provinciát. Az első században a rómaiak Solva néven alapítottak itt települést, ami a katonai táborokkal és az egymástól 5-800 méteres távolságban, kezdetben fából, majd kőből épített őrtornyokkal megerősített Limes mentén feküdt. A második században Marcus Aurelius, a filozófus császár itt, a Garam mentén írta elmélkedéseinek egyes részeit. A birodalom bukása utáni időkből számos népvándorlás-kori lelet került elő. A tizedik században Géza fejedelem ide helyezte székhelyét; itt született meg fia, Vajk, akit Szent Adalbert prágai püspök Esztergomban keresztelt meg, és aki a keresztségben az István nevet kapta. Az 1000. évben a Géza fejedelem által építtetett templomban koronázták a fiatal királyság uralkodójává, ezzel országos központtá téve a várost, ami először kapott árumegállító jogot. István a kialakítandó egyházszerkezet központját szintén Esztergomba helyezte, a Várhegyen pedig felépíttette az ország egyik legnagyobb székesegyházát, az úgynevezett Széptemplomot, melynek védőszentje Szent Adalbert lett.

Az esztergomi érsek évszázadokon át az egyik legfontosabb pozíció volt az állami szervezetben: kizárólagos joga volt a magyar királyok koronázására. Az 1050-es évből – Magyarországon elsőként Esztergomban – egy működő zsinagógáról tesznek említést az okiratok. A városban volt a 13. század közepéig az ország egyetlen pénzverdéje.

A királyi udvarba francia művészek, kőművesek érkeztek, akiknek a ma is látogatható, III. Béla idejéből származó várkapornát köszönhetjük. Felesége, Antiochiai Anna királyné nevéhez fűződik az ország első közfürdőjének megnyitása is az egykori hévizes tó közelében. A királyi udvart gyakran látogatták meg külföldi uralkodók: Barbarossa Frigyes német-római császár 1189-ben, a harmadik keresztes hadjárat során a Szentföldre tartva érkezett Esztergomba. Kortársa, Lübecki Arnold bencés apát és krónikás így írt az eseményről: „a császár úr abba a városba érkezett, amelyet Gran-nak (Esztergom német neve) neveznek, amely a magyarok fővárosa”.

A királyi városban vagyonos francia, spanyol, itáliai kereskedő polgárok – latinusok – telepedtek le, akiknek kettős pecsétjéből alakult ki a máig használatos városi címerünk. Jelenleg a Magyar Nemzeti Múzeumban tekinthető meg, mint az első ismert városi pecsét, aminek legkorábbi lenyomata 1269-ből származik.

Az első nagyobb pusztítás a tatárjáráskor érte a várost, aminek történetéről Rogerius mester váradi kanonok Sirmalmas éneke is megemlékezik. A tatárok a befagyott Dunán átkelve ostromolták a várat és az alatta elterülő várost. A település, és annak kőből, fából épült háza, palotái teljesen elpusztultak. A lakosság nagy része a várban húzta meg magát, amit ost-

romgépekkel próbáltak bevenni a tatárok, ám Bojóti Simon spanyol várkapitány sikeresen védte meg azt ijászaival.

IV. Béla 1256-ban a várat az érsekre hagyta, és megengedte a polgároknak, hogy egy új várost építsenek a régi helyén. A király székhelyét Budára helyezte, ezért Esztergom addigi politikai-gazdasági jelentőségét fokozatosan elvesztette. Második honalapítónk viszont maga ide, a ferencesek általa újjáépített templomába temetkezett. 1301-ben az érsek itt koronázta meg Károly Róbertet, a király három koronázása közül ezt tekintették uralkodása kezdetének.

A várat a mindenkori érsek bővítették tovább, gyakran fogadták itt a királyt, külföldi vendégeket.

Mátyás király nevelője, Vitéz János maga körül pompás reneszánsz udvart alakított ki hatalmas könyvtárral, csillagvizsgálóval, Itáliából érkező művészekkel, tudósokkal; palotájában megfordult Regiomontanus, a híres matematikus, csillagász, asztrológus is. Az érsek dolgozószobáját, a Studio-lót, a csillagjegyeket ábrázoló zodiákus ív és a négy sarkalatos erény – Igazságosság, Mértékletesség, Bátorság, Bölcsesség – freskója díszítette. Feltételezések szerint Fortitudo alakját maga Sandro Botticelli festette. Ennek szakszerű restaurálása több évtizede tartó munka. Vitéz János halála után Mátyás király özvegye, Aragóniai Beatrix élt hosszabb ideig a palotában.

A korban Európa-szerte ismert Bakócz Tamás érsek volt az egyetlen magyar bíboros, akinek komoly esélye volt arra, hogy pápának válasszák. 1512-ben diadalmas körülmények között érkezett a római zsinatra, emberei bőkezűen szórták az aranyat az ujjongó római nép közé. Ezt az eseményt egy dombormű is megörökíti a bazilika homlokzatán. Bakóczot 1521-es halálát követően az általa építtetett reneszánsz Gyümölcsoltó Boldogasszony-kápolnába, ismertebb nevén a Bakócz-kápolnába temették, ami ötszáz évvel később is megtekinthető, mint az ország egyetlen épségben fennmaradt reneszánsz épülete. Az érsek címerével díszített vörösmárvány kápolna ma a bazilika egyik oldalkápolnája.

A mohácsi vészben az esztergomi érsek, Szalkai László elesett, a török portyázó csapatok elérték Esztergomot is. Az ezt követő zavaros időszakban a város többször is gazdát cserélt Szapolyai János és Ferdinánd között. A török veszély elől az érsekség elmenekült a városból, de ennek köszönhetően a Primási Levéltár és a Főszékesegyházi Kincstár gazdag középkori állománya ránk maradt, és ma ezek a kincsek városunkat gazdagítják.

A város 1543-ban árulással került török kézre: az itt harcoló idegen zsoldosok feladták a várat. A vízivárosi várfalban a mai napig megtekin-

hető az úgynevezett Szulejmán-tábla, ami azt jelzi, hogy a szultán hol lépett be a meghódított városba. Esztergom ettől kezdve védelmi szerepet töltött be a Budát körülvevő erődök egyikeként. A város két részben, összesen 140 éven át volt az Oszmán Birodalom végvára, ami a folyamatos ostromok miatt végül rommá lett. A várban álló Széptemplomot dzsámivá alakították, a freskókat lemeszelték, a szobrok fejeit levették, a Szent Tamás-hegyen és a Duna bal partján fekvő Kakath (mai nevén: Párkány) helyén egy-egy kis erődöt emeltek. 1594-ben, egy ostromkísérlet alkalmával a templom – amit löszerraktárként is használtak – találatot kapott, és egy része felrobbant. Ebben az ostromban, a Víziváros ellen intézett rohamban vett részt, és kapott halálos ágyúlövést Balassi, avagy – ahogy az esztergomi névalakban megszokott – Balassa Bálint, reneszánsz költőnk. Megsebesülésének helyét emléktábla jelzi a városfalon. A tizenötéves háború során 1595-ben tíz évre sikerült visszafoglalni a várost, ami aztán 1605 és 1683 között ismét török kézre került. A hódoltság ideje alatt zajló építkezésekről a fennmaradt dzsámi, fürdő vagy bástyák tanúskodnak. Esztergom második török megszállása alatt látogatott ide a világhírű török utazó, Evlija Cselebi, aki részletes leírást adott a korabeli viszonyokról, és a ma is álló kétszintes Özicseli Hadzsi Ibrahim-dzsámiról. Ez ma a Duna mentén legtávolabb fennmaradt oszmán dzsámi, ami története során funkcionált magtárként és lakóházként is, mígnem az elmúlt években múzeumként, rendezvényterként nyitották meg, alsó szintjén pedig megtekinthető a középkori vízivárosi utca-szint. A Hévízi erőd – vagy ahogy sokan hívják, a Mattyasovszky-bástya – mögött egy szintén törökkori fürdő húzódik meg. A sokáig föld alá temetett épület kupolája beszakadt, de annak indító íve megmaradt.

A város 1683-as felszabadítása Sobieski János lengyel király nevéhez fűződik, aki Bécs felmentése után Esztergomot is elfoglalta, a település addigra azonban majdnem teljesen elnéptelenedett, lakossága jelentősen megfogyatkozott. Az újjáépítést egy időre megakasztotta a Rákóczi-féle szabadságharc, amikor is a fejedelem ostroma során az ágyútűz miatt sok épület romba dőlt. A vár 1706-ban rövid időre Rákóczi kezére került; a fejedelem az ostrom után a Bakócz-kápolnában tartott Te Deumot.

A kor neves alakja, a kuruc "Vak" Bottyán János szintén esztergomi családból származott, aki a török ellen vívott harcokban tűnt ki. A tábornok egykori kúriája ma városházaként szolgál. Bár Esztergom 1708-ban visszacserezte szabad királyi városi rangját, mérete, jelentősége már nem közelítette meg a török idők előtti korszakét. A város sokadik újjáépítése a mai Széchenyi tér környékéről indult meg, sorra épültek a barokk templomok, alakultak a céhek, iskolák.

Bár a várat Mária Terézia 1761-ben visszaadta az érsekségnek, és sürgette annak hazaköltözését, az érseki udvar Pozsonyból, a káptalan pedig Nagyszombatból végül csak 1820-ban tért vissza ősi székvárosába. Rudnay Sándor prímás jóvoltából 1822-ben kezdődött meg az a több évtizedes munka, amivel a bazilika és az egyházi központ felépült a Várhegyen. Rudnay a magyar Vatikánt álmodta meg a városba, de az ambiciózus tervek csak részben valósultak meg. Amennyiben a Várhegyen az eredeti tervek szerint felépült volna a teljes épületkomplexum a primási palotával, könyvtárral, az alighanem az Árpád-kori vár elbontásával, elpusztításával járt volna. Ezek az épületek később a vár alatt, a Vízivárosban kaptak helyet.

A műemlékvédelem fontosságát mi sem példázza jobban, mint hogy a reneszánsz Bakócz-kápolnát 1600 darabra bontva a régi Szent Adalbert-

templomból áthelyezték az újonnan épült bazilikába. Az új, klasszicista katedrális rangban és méretben is az ország első temploma lett. Az 1856. augusztus 31-ei felszentelési ünnepségen Ferenc József is részt vett. A főtemplom megnyitására Liszt Ferenc írta és mutatta be a Missa Solennist, azaz az Esztergomi misét. A zeneszerző emlékét őrzi a bazilika orgonáját díszítő egyik angyal kezéből lógó kis, vászonra festett árnykép, mely a neves művész sziluettjét ábrázolja. A bazilika méltán híres méreteiről: az óegyiptomi stílusú kriptá aljától a kereszt csúcsáig 100 méter magas főtemplom sokáig az ország legmagasabb épülete volt; 17 méter vastag falaival pedig Közép-Európa legvastagabb falrendszere található itt.

1840-ben a hévizes tavat lecsapolták, a területét feltöltötték, majd 1600 vörösfenyő cölöpre alapozva építették fel a környék első szállodáját, a neves Fürdő Szállót, ahol Kossuth Lajos, Széchenyi István és Liszt Ferenc is megszállt, és aminek színpadán gyermekként először lépett fel Blaha Lujza. 1842-ben nyitotta meg kapuit az Esztergomi Érseki Mesterképző, ahol kezdetét vette a tanítóképzés. Simor János érsek jóvoltából 1875-ben nyílt meg az ország harmadik nyilvános múzeuma, a méltán híres Keresztény Múzeum. Esztergomban alakult meg 1881-ben a Magyar Szent Korona Országai Vörös-Kereszt Egylet gróf Károlyi Gyula elnökletével, 1885-ben épült fel a Vöröskereszt Kórház. 1876-ban a kis népességgel bíró város elvesztette törvényhatósági jogait, és betagozódott a vármegyei szervezetbe, de szabad királyi városi címét megtarthatta. A városi politika fő témája ezek után évtizedekig az elvesztett jogok visszaszerzése lett.

1891-ben érkezett a városba a vasút az almásfüzitői vonal megnyitásával. 1895-ben készült el a Kenyérmező-Óbuda helyi érdekű vasút, ami összeköttetést biztosított a fővárossal, valamint ugyanebben az évben vehette birtokba a forgalom az állandó dunai vashidat, ami Ferenc József Budán született lányáról, Mária Valériáról kapta nevét. A híd megépülésében nagy szerepe volt Vaszary Kolos hercegprímásnak, aki lemondott az érsekség vámszedési jogáról, illetve Baross Gábor közmunka- és közlekedésügyi miniszternek, a legendás „vasminiszternek”, aki az érsek diákja volt az esztergomi bencés gimnáziumban. Ugyanebben az évben fontos közigazgatási változások következtek be a város életében: három Esztergommal határos települést – Szenttamást, Szentgyörgymezőt és Vízivárost – hozzácsatoltak a városhoz, aminek népessége így 9,5 ezerről közel 18 ezerre ugrott. A lakosság szám megugrása azonban nem járt együtt a törvényhatósági jogok visszaszerzésével.

1912-ben Váczy-Hübschl Kálmán tervei alapján nyílt meg a strandfürdő az itt feltörő hőforrásokra alapozva. A fürdőben készült André Kertész 1917-es Víz alatt úszó című híres fényképe. A később Párizsban és New Yorkban karriert befutó művész az első világháborúban megsebesült, ami miatt Esztergomban ápolták. Hónapokig járt úszni a gyógyvizű fürdőbe, ekkor vette észre a víz torzítását, amit fényképezni kezdett. 1927-ben készült el az 50 méteres nagymedence, ami alkalmassá tette a várost országos tornák, versenyek megrendezésére.

Az első világháború elvesztése után Esztergom fürdővárosként definiálta újra önmagát. A vármegye Párkányi járását, vonzáskörzetének egyik felét, elvesztette, az 1919-ben felrobbantott híd nyolc évig közúton járhatatlan volt. Az 1923-ban létrejött „Komárom és Esztergom közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegye” székhelye Esztergom lett. Ez gyors építkezé-

seket hozott magával, hiszen hirtelen megnagyobbodott a megye, és a hozzá tartozó apparátust el kellett szállásolni – ebből a célból épült fel a ma műemléki megyei bérpalota is.

1924-ben a város feletti Előhegyen vásárolt egy kis prэшázat Babits Mihály. A két háború közötti időszak meghatározó kulturális, irodalmi centruma lett az évről évre bővülő kis ház, hiszen a költő itt látta vendégül a kortárs irodalmárokat, költőket, művészeket, akik mind otthagyták szénnel írt szignójukat a ház falán.

Az 1938-as Szent István Emlékév országos figyelmet irányított a frissen feltárt és felújított Árpád-kori palotára.

Esztergom a magyar repülés bölcsőjének is mondhatja magát, hiszen a harmincas években idősebb Rubik Ernő vezetésével kezdetét vette a városban a sportrepülőgépek gyártása.

Az 1938-as első bécsi döntés nyomán ismét Magyarországhoz került a Párkányi járás, helyreállhatott történelmi Esztergom vármegye. A második

világháború súlyosan érintette a települést, 1944-45 telén sokáig húzódtott itt a front, a folyamatos bombázások miatt romvárossá nyilvánították. A Mária Valéria híd középső három ívét 1944 karácsonyán a visszavonuló németek felrobbantották, ezzel ismét megszakad a kapcsolat a Duna két partja között. Az 1950-es megyerendezés következtében a megye székhelye Eszter gomból Tatabányára került, ugyanebben az évben a város járási székhely rangját is elvesztette, a szomszédos Dorog nagyközség vette át a helyét.

Az évtizedek során Esztergom komoly iskolavárossá nőtte ki magát, a rendszerváltás után pedig autóipari központtá vált az itt megtelepedő Suzuki gyár és annak beszállítói révén. 2001-re épülhetett újjá a második világháborúban felrobbantott Mária Valéria híd, így újra gyalogos összeköttetés létesült a Duna két partja és a két ország között. 2007-ben pedig, amikor Magyarország és Szlovákia is csatlakoztak a schengeni övezetnek, a határellenőrzés is megszűnt a két testvérváros között.

Územie Ostrihomu je obývané od dób prehistórie. Vybrali si toto územie ako obydlie už Kelti, Rimania, Huni, Avari, o čom svedčia bohaté archeologické nálezy. Zadunajsko sa stalo súčasťou Rímskej ríše na začiatku nášho letopočtu, kde bola zorganizovaná provincia Pannonia. V prvom storočí založili na tomto mieste sídlo Rimania pod názvom Solva, ktoré ležalo pozdĺž Limes posilnené vojenskými tábormi vzdialenými od seba 5-800 metrov, a strážnymi vežami spočiatku z dreva, neskôr z kameňa. V druhom storočí napísal Marcus Aurelius, cisár-filozof časti svojich rozjímaní tu, v údolí Hrona. Po páde ríše bolo nájdených mnoho nálezov pochádzajúcich z doby sťahovania národov. V desiatom storočí preložil svoje sídlo knieža Géza na toto miesto, tu sa narodil jeho syn Vajk, ktorého pokrstil pražský biskup svätý Adalbert (Vojtech) v Ostrihome, ktorý v krste dostal meno István. Bol korunovaný v roku 1000 za panovníka mladého kráľovstva v kostole, ktorý dal vybudovať knieža Géza, čím sa stalo mesto centrom, a získalo taktiež právo na zastavenie tovaru. Štefan umiestnil centrum vytvorenej cirkevnej organizácie taktiež do Ostrihomu, a na Hradnom vrchu dal vybudovať jednu z najväčšiu katedrálu krajiny, takzvaný Krásny kostol, ktorého patrónom sa stal Svätý Vojtech.

Ostrihomský arcibiskup bol počas stáročí jeden z najvýznamnejších pozícií v štátnom aparáte: disponoval výhradným právom na korunovanie uhorských panovníkov. Archívy spomínajú v Ostrihome jednu fungujúcu synagógu už v roku 1050 - ako prvú v Uhorsku. V meste pôsobila do polovice 13. storočia jediná mincovňa krajiny.

Do kráľovského dvora prichádzali francúzski umelci, murári, ktorým môžeme dodnes ďakovať za hradnú kaplnku otvorenú pre verejnosť pochádzajúcu z dób III. Belu. Meno jeho manželky, kráľovnej Anny z Antiochie je spojené s otvorením prvých verejných kúpeľov v krajine v blízkosti bývalého jazera s termálnou vodou. Kráľovský dvor navštevovali často zahraniční panovníci: Friedrich Barbarossa rímsky cisár a nemecký kráľ dorazil v roku 1189 do Ostrihomu počas tretej križiackej výprave cestou na Svätú zem. Jeho rovesník, Arnold Lübecki benediktínsky opát a kronikár napísal o udalosti: „cisár dorazil do toho mesta, ktoré sa nazýva Gran (nemecký názov Ostrihomu), ktoré je hlavným mestom Maďarov”.

V kráľovskom meste sa usídlili majetní francúzski, španielski a

talianski obchodníci - mešťania - latíni - pričom z ich dvojitej pečate bol vytvorený v súčasnosti používaný erb mesta. V súčasnosti je vystavený v Maďarskom národnom múzeu, ako prvá známa mestská pečať, ktorej odtlačok bol zachovaný najdlhšie, pochádza z roku 1269.

Prvé väčšie vyplienenie zažilo mesto počas vpádu Tatárov, o tom znie aj Žalostná pieseň kanonika majstra Rogeriusa z Nagyváradu (Oradea). Tatári dobývali hrad, a mesto nachádzajúce sa pod ním cez zamrznutý Dunaj. Osídlenie, ako aj jeho budovy a paláce vybudované z kameňa a z dreva boli úplne zničené. Veľká časť obyvateľstva sa stiahla do hradu, ktorú sa pokúšali Tatári dobyť obliehacími strojmi, ale španielsky kapitán hradu Simon Bojótí ho úspešne ochránil so svojimi lukostrelcami.

Belo IV. ponechal hrad arcibiskupovi, a dovolil mešťanom, aby si postavili na starom mieste nové mesto. Kráľ preložil svoje sídlo do Budína, preto Ostrihom postupne strácal na svojom vtedajšom politickom, a ekonomickom význame. Náš druhý zakladateľ štátu sa už ale nechal pochovať tu, do františkánmi opätovne vybudovaného kostola. V roku 1301 tu korunoval arcibiskup Karola Roberta tu, spomedzi troch korunovácií kráľa sa považovala táto za začiatok jeho vládnutia.

Hrad rozširovali ďalej arcibiskupi, prijímali tu často kráľa, a zahraničných hostí.

Vychovávateľ kráľa Matyáša, Vitéz János vytvoril okolo seba fantastický renesančný dvor s obrovskou knižnicou, hvezdárňou, umelcami a vedcami prichádzajúcimi z Talianska; v jeho paláci bol aj Regiomontanus, slávny matematik, hvezdár, astrológ. Pracovnú miestnosť arcibiskupa, Studiolo zdobila freska so zverokruhom zobrazujúca hviezdne znaky a štyri kardinálne cnosti - Spravodlivosť, Zdržanlivosť, Odvaha a Múdrosť. Podľa predpokladov maľoval podobizeň Zdržanlivosti sám Sandro Botticelli. Obnova tohto diela je práca trvajúca desaťročia. Po smrti Jánosa Vitéza žila v paláci dlhšiu dobu vdova kráľa Matyáša, Beatrix Aragónska.

Tomáš Bakócz, v tom období po celej Európe známy arcibiskup bol

jediným arcibiskupom, ktorý mal vážne šance, aby bol zvolený za pápeža. V roku 1512 dorazil za triumfálnych okolností na rímsky koncil, jeho ľudia štedro rozdávali zlato medzi oslavujúcim ľuďom Ríma. Táto udalosť je zvečnená na reliéfe umiestnenej na fasáde baziliky. Bakócz po svojej smrti v roku 1521 bol pochovaný do ním vybudovanej renesančnej kaplnky Blahoslavenej Panny Márie, alebo ako ju poznajú viacerí do kaplnky Bakócz, ktorú si môžete pozrieť aj po päťsto rokoch, ako jedinečnú renesančnú stavbu krajiny, ktorá zostala zachovalá. Kaplnka z červeného mramoru ozdobená erbom arcibiskupa je dnes jedna z bočných kaplniek baziliky.

V bitke pri Moháč padol aj ostrihomský arcibiskup, Ladislav Szalkai, a plieniace turecké hordy sa dostali aj pod Ostrihom. V nasledujúcom období vystriedal hrad viacerých vlastníkov medzi Jánom Zápoľským a Ferdinandom. Pred tureckým nebezpečenstvom unikol arcibiskupský úrad z mesta, ale vďaka tomu zostal zachovaný Primaciálny archív, ako ak bohatá stredoveká zbierka Klenotnice Hlavnej katedrály, a tieto poklady dodnes obohacujú naše mesto.

V roku 1543 sa dostal hrad zradou do rúk Turkov: cudzí žoldnieri miesto ochrany bojujúci na tomto mieste sa vzdali hradu. V múroch Vodného mesta si možno pozrieť dodnes takzvanú Sulejmanovú tabuľu, ktorá nám označuje miesto, kde vstúpil sultán do obsadeného mesta. Od tejto chvíle zohrával Ostrihom ochrannú úlohu ako jedna z pevností obklopujúcich Budín. Mesto bolo v dvoch etapách, dohromady počas 140 rokov pomedznou tvrdzou Osmanskej ríše, pričom hrad bol postupne počas neustálych obliehaní úplne zničený. Z krásneho kostola nachádzajúceho sa na hrade urobili mešitu, fresky boli zakryté vápnom, hlavy sóch boli zničené, a na kopci Svätého Tomáša, ako aj na mieste obce Kakath (dnes: Štúrovo) na ľavom brehu Dunaja vybudovali malé opevnenie. V roku 1594 počas jedného pokusu o obsadenie hradu vybuchol kostol - ktorý používali ako sklad streliva. Týchto bojov sa zúčastnil, a počas tohto obliehania bol smrteľne zranený delovou guľou dostal náš renesančný básnik Valentín Balassi, alebo - ako ho nazývajú v Ostrihome - Valentín Balassa. Miesto jeho zranenia označuje na hradbách pamätná tabuľa. Počas pätnásťročnej vojny sa podarilo v roku 1595 opäť obsadiť mesto, ktoré sa potom dostalo opäť v období od 1605 do 1683 do rúk Turkov. Z dôb tureckej nadvlády nám zostala zachovalá mešita, kúpele, ako aj bašty. Počas druhého obsadenia Ostrihomu Turkami navštívil mesto svetoznámy turecký cestovateľ Evlija Celebi, ktorý poskytol detailný popis o vtedajších pomeroch, ako aj o dvojpodlažnej Mešite Öziceli Hadži Ibrahima. Toto je dnes najstaršia zachovalá osmanská mešita, ktorá počas svojej histórie pôsobila ako sklad obilia, obytná budova, až kým v uplynulom období bolo otvorené ako múzeum, a miesto pre organizovanie podujatí, pričom na jeho spodnom podlaží si môže návštevník pozrieť stredovekú úroveň ulice Vodného mesta. Za Pevnosťou Termálne vody (Hévízi erőd) - alebo ako ju mnohí nazývajú, za baštou Mattyasovszky- sa nachádzajú taktiež kúpele z tureckých čias. Kupola budovy zasypaná dlhé roky pod zemou bola zničená, ale jeho východzí oblúk sa zachoval.

Oslobodenie mesta v roku 1683 je spojené s poľským kráľom Jánom Sobieskim, ktorý po oslobodení Viedne obsadil aj Ostrihom, pričom mesto

bolo dovtedy už takmer vyľudnené, počet jej obyvateľstva bolo takmer nulový. Rekonštrukcia bola prerušená na nejakú dobu počas Rákócziho boj za slobodu, keď počas obliehania zruinovalo delostrelectvo kniežata mnoho budov. Hrad sa dostal v roku 1706 na krátku dobu do rúk Rákócziho; po obliehaní kniežata nariadil v Bakócz kaplnke odslúžiť omšu Te Deum.

Známa osobnosť tohto obdobia, kuruc "Slepý" Ján Bottyán, taktiež rodák z ostrihomskej rodiny sa vyznamenal v bojoch proti Turkom. Bývalá kúria generála slúži dnes ako Mestský úrad. Aj keď Ostrihom získalo späť v roku 1708 svoje privilégia kráľovského mesta, jeho veľkosť, ako aj význam sa už ani nepriblížil k významu a veľkosti pred tureckými dobami. Viaceré prestavby a obnova mesta sa začala na mieste dnešného námestia Széchenyi, rad radom boli vybudované rad radom barokové kostoly, budovy, zakladali sa cechy a školy.

Hoci Mária Terézia vrátila v roku 1761 hrad arcibiskupstvu, a naliehala, aby sa vrátilo arcibiskupstvo na pôvodné miesto, arcibiskupský úrad sa vrátil z Prešporku, a kapitula z Trnavy do svojho sídla iba v roku 1820. Za dôb arcibiskupa Sándora Rudnayho sa začali v roku 1822 práce trvajúce viacero desaťročí, vďaka ktorým bola vybudovaná bazilika a cirkevné centrum na Hradnom vrchu. Rudnay si vysníval vybudovať v meste maďarský Vatikán, ale jeho ambiciózne plány boli naplnené iba sčasti. Ak by sa bol vybudoval celý komplex budov na Hradnom vrchu s primaciálnym palácom, knižnicou, pravdepodobne by to malo za následok zničenie, zbúranie hradu z dôb Arpádovcov. Tieto budovy dostali neskôr miesto pod hradom, vo Vodnom meste.

Najlepším príkladom významu ochrany pamiatok je, že renesančnú kaplnku Bakócza rozmontovali na 1600 kusov, a bola preložená z kostola Svätého Vojtecha do novovybudovanej baziliky. Nová klasicistická katedrála sa stala prvým kostolom v krajine tak z hľadiska svojej hodnoty, ako aj veľkosti. Na slávnosti vysvätenia 31. augusta 1856 sa zúčastnil aj panovník František Jozef. Pri príležitosti otvorenia hlavného kostola skomponoval Ferenc Liszt dielo Missa Solennis, čiže Ostrihomskú omšu. Pamiatku skladateľa zachováva malý obrázok visiaci z rúk jedného z anjelov, ktorá ozdobuje orgán baziliky, a zobrazuje siluetu známeho umelca. Bazilika je právom preslávená kvôli svojim rozmerom: hlavný kostol vysoký 100 metrov od spodku staroegyptskej krypty až po vrchol kríža bol počas dlhšej doby najvyššou budovou krajiny a 17 metrov hrubými múrmi najhrubšia stavba múrov v strednej Európe.

V roku 1840 bolo jazero s termálnou vodou odvodnené, územie bolo vyplnené zeminou, následne na 1600 pilótach zo smrekovca bol vybudovaný prvý hotel v okolí, preslávený Fűrőd Szálló (Hotel kúpele), kde boli ubytovaní aj Ľudovít Kossuth, Štefan Széchenyi, ako aj František Liszt, a na jeho javisku vystúpila prvýkrát ešte ako malé dieťa Lujza Blaha. V roku 1842 otvorila svoje brány Ostrihomská arcibiskupská majstrovská škola, kde sa začalo s výukou budúcich učiteľov. V roku 1875 vďaka arcibiskupovi Jánosovi Simorovi otvorilo pre verejnosť svoje brány tretie múzeum v krajine, preslávené Kresťanské múzeum. V Ostrihome bol založený v roku 1881 Spolok červeného kríža krajín maďarskej svätej koruny za predsedníctva grófa Júliusa Károlyiho, a v roku 1885 bola vybudovaná Nemocnica Červeného kríža. V roku 1876 stratilo mesto pre nízky počet obyvateľov svoje výsady, a súdy boli zlúčené do organizácie župy, ale titul slobodného kráľovského mesta si mohlo mesto ponechať. Po

tejto udalosti sa stala hlavnou témou mestskej politiky počas desaťročí opätovné získanie stratených práv.

Železničná trať v meste bola vybudovaná v roku 1891 otvorením trasy do Almásfüzitő. V roku 1895 bola dokončená železničná trať Kenyérmező - Óbuda (Starý Budín), ktorá zabezpečovala spojenie s hlavným mestom, ďalej v tom istom roku bol odovzdaný do užívania trvalý železný most, ktorý dostal meno po Márie Valéria, dcére Františka Jozefa narodenej v Budíne. Pri vybudovaní mosta zohrával významnú úlohu arcibiskup Kolos Vaszary, ktorý sa zriekol arcibiskupského práva výberu mýta, ako aj Gábor Baross, minister pre verejné práce a dopravu, legendárny „železný minister“, ktorý bol študentom arcibiskupa v benediktínskom gymnáziu v Ostrihomi. V tom istom roku nastali dôležité zmeny vo verejnej správe v živote mesta: tri obce susediace s Ostrihomom – Szenttamás, Szentgyörgy-
mező a Víziváros (Vodné mesto) – bolo pripojené k mestu, a počet jeho obyvateľov sa zvýšil z 9,5 tisíca na takmer 18 tisíc. Zvýšenie počtu obyvateľov ale nemalo za následok navrátenia výsad súdnej moci.

V roku 1912 boli otvorené kúpele vybudované na základe Kálmána Váczy-Hübschla využívajúce miestne termálne pramene. V roku 1917 vznikla kúpeľoch slávna fotografia André Kertésza v s názvom Plávajúci pod vodou. Umelec, ktorý neskôr v Paríži a v New Yorku urobil obrovskú kariéru bol zranený v prvej svetovej vojne, a bol ošetrovaný v Ostrihomi. Dlhé mesiace chodieval plávať do kúpeľov s liečivou vodou, vtedy zbadal, že voda skresľuje obraz, čo začal fotografovať. V roku 1927 bol dokončený 50 m dlhý veľký bazén, vďaka ktorému sa mohli v meste organizovať celoštátne turnaje a súťaže.

Po porážke v I. svetovej vojne sa definoval Ostrihom ako kúpeľné mesto. Župa stratila svoj štúrovský okres, polovičku svojho záujmového územia, a most bol vyhodnený do povetria v roku 1919, pričom bol neprejazdný počas ôsmich rokov. V roku 1923 vznikla „Verejnoprávne

dočasne spojená župa Komárom a Ostrihom“, jej sídlom sa stal Ostrihom. To malo za následok náhle stavebné práce, nakoľko naraz sa zväčšila župa, a k nej patriaci aparát bolo treba ubytovať - za týmto účelom bol vybudovaný aj župný nájomný palác, ktorý je dnes pod pamiatkovou ochranou.

V roku 1924 si zakúpil na Előhegy nad mestom prešovňu Mihály Babits. Malý domček, ktorý bol z roka na rok rozširovaný a stal sa rozhodujúcim kultúrnym, literárnym centrom krajiny, nakoľko básnik hostil na tomto mieste umelcov, básnikov, ktorí zanechali všetci svoje podpisy na stene domu.

Pamätný rok Svätého Štefana namieril celoštátnu pozornosť v roku 1938 na čerstvo odkrytý a zrekonštruovaný palác z dôb Arpádovcov.

Ostrihom sa môže právom nazývať aj kolískou maďarského letectva, nakoľko v tridsiatych rokoch sa začalo pod vedením Ernő Rubika staršieho s výrobou športových lietadiel.

Po prvej viedenskej arbitráži v roku 1938 bol štúrovský okres opäť pripojený k Maďarsku, a mohla byť opätovne nastolená Ostrihomská župa. Počas druhej svetovej vojny utrpelo mesto vážne škody, nakoľko v zime 1944-45 sa tu tiahol počas dlhodobo front, a priebežné bombardovania úplne zruinovali mesto. Ustupujúce nemecké vojská Stredné vyhodili na Vianoce 1944 tri časti mosta Márie Valérie do povetria, a tým bolo opätovne prerušené spojenie medzi dvomi brehmi Dunaja. V dôsledku reorganizácie žúp v roku 1950 bolo preložené centrum župy z Ostrihomu do Tatabánye, a v tomto istom roku stratilo mesto aj titul centra okresu, jeho miesto prebrala susedná obec Dorog.

Počas desaťročí sa stalo z Ostrihomu dôležité školské mesto, po páde komunizmu sa stal centrom automobilového priemyslu vďaka fabrike Suzuki, a jeho dodávateľom, ktorí sa tu usídlili. V roku 2001 bola dokončená obnova mosta Márie Valérie zničeného počas druhej svetovej vojny, čím vzniklo opäť spojenie aj pre peších medzi dvomi krajinami nachádzajúcich sa na oboch brehoch Dunaja. V roku 2007, keď sa pripojilo tak Maďarsko, ako aj Slovensko k schengenskej oblasti, medzi dvomi mestami boli zrušené

The area of Esztergom has been inhabited since prehistoric times. Its rich archaeological finds testify that Celtic, Roman, Hun and Avar people have chosen it as their home. The Transdanubia-region became part of the Roman Empire sometime after the birth of Christ, where the province of Pannonia was established. In the first century, the Romans founded a settlement here called Solva, situated along the Limes, fortified with military camps and watchtowers, initially made of wood and later of stone, at a distance of 5-800 metres from each other. Marcus Aurelius, the philosopher emperor, wrote some of his meditations here, by the Garam river in the second century. Many finds from the time of the great migrations have been discovered from after the fall of the empire. In the tenth century, Prince Géza established his seat here; his son Vajk was born here, baptised in Esztergom by St Adalbert, Bishop of Prague, and given the name Stephen in baptism. He was crowned ruler of the young kingdom in 1000, in the church commissioned by Prince Géza, making the city a national centre and the first to be granted the right of a staple town. Stephen also made Esztergom the centre of the church organisation he was establishing. He built one of the largest cathedrals in the country, the so-called “Szép-

templom” on the Castle Hill and chose Saint Adalbert as its patron. Having the exclusive right to crown Hungarian kings, the Archbishop of Esztergom was one of the most important positions in the state organisation for centuries. Documents from the year 1050 – the first in Hungary – mention a functioning synagogue in Esztergom. The city also hosted the country’s only mint until the mid-13th century.

The royal court welcomed French artists and masons who built the castle chapel during the time of Béla III, which can still be visited today. The opening of the country’s first public baths near the thermal lake nearby is also attributed to his wife, Queen Anne of Antioch. Foreign rulers often visited the royal court: the Holy Roman Emperor Frederick Barbarossa arrived in Esztergom in 1189, on his way to the Holy Land during the Third Crusade. His contemporary, the Benedictine abbot and chronicler Arnold of Lübeck, wrote of the event: “The Emperor arrived in the town they call Gran (the German name for Esztergom), which is the capital of the Hungarians”.

Affluent French, Spanish and Italian merchants – Latins – settled in the royal town. Their double seal became the coat of arms of the city still used

today. It is currently on display in the Hungarian National Museum as the first known town seal, the earliest surviving impression of which dates from 1269.

The first major destruction of the town was during the Mongol invasion, which is recorded in the Epistle to the Sorrowful Lament by Master Rogerius, Archdeacon of Nagyvárád. The Mongols crossed the frozen Danube and besieged the castle with the town below. The settlement, and its houses and palaces, built of stone and wood, were completely destroyed. Most of the population took refuge in the castle, which the Mongols attempted to take with ballista, ancient missile throwers, but the Spanish castle captain Simon of Bojót successfully defended it with his archers.

In 1256, Béla IV left the castle to the archbishop and allowed the citizens to build a new town on the site of the old one. The king moved his seat to Buda, and Esztergom gradually lost its political and economic importance. The second founder of our state, however, was buried here in the Franciscan church he rebuilt. In 1301, the archbishop crowned Charles I here, of the three coronations of the king, this was the one, considered the beginning of his reign.

The castle was expanded by the archbishops, who often received the king and foreign guests here.

King Matthias's tutor, János Vitéz created a magnificent Renaissance courtyard with a huge library, an observatory, with artists and scholars from Italy. The famous mathematician, astronomer and astrologer Regiomontanus also visited the palace. The archbishop's study, the Studiolo, was decorated with a fresco of the zodiacal arc and the four cardinal virtues – Justice, Temperance, Fortitude, Prudence. It is assumed the figure of Temperance was painted by Sandro Botticelli himself. Its professional restoration has been a decade-long work. After the death of János Vitéz, King Matthias's widow Beatrix of Aragon lived in the palace for an extended period.

Archbishop Tamás Bakócz, known around Europe at the time, was the only Hungarian cardinal with a serious chance of being elected Pope. In 1512, he arrived at the Synod of Rome in triumphant style, lavishing gold on the jubilant Roman people. A relief commemorates this event on the facade of the basilica. After his death in 1521, Bakócz was buried in the Renaissance Chapel of the Blessed Virgin Mary Assumed Into Heaven, better known as the Bakócz Chapel, which is still open to visitors five hundred years later as the only remaining intact Renaissance building in the country. The red marble chapel, decorated with the archbishop's coat of arms, is now one of the side chapels of the basilica.

The Archbishop of Esztergom, László Szalkai died during the Battle of Mohács, and the invading Ottoman troops reached Esztergom. The city changed hands several times between János Szapolyai and Habsburg Ferdinand in the turbulent period that followed. The archdiocese had to flee the city to escape the Ottoman threat, but thanks to this, the rich medieval assets of the Primatial Archives and the Archdiocesan Treasury have been preserved, and these treasures enrich our city.

In 1543, the city fell to the Ottoman forces by treachery: the foreign

mercenaries who fought here abandoned the castle. The so-called Suleiman's tablet, marking where the Sultan entered the conquered city, can still be seen on the fortress wall in Water Town. From then on, Esztergom played a defensive role as one of the fortresses surrounding Buda. The city was the Ottoman Empire's stronghold for two parts of 140 years and was eventually reduced to ruins by the constant sieges. The church building in the fortress was converted into a mosque, the frescoes were whitewashed, the heads of the statues were removed, and a small fortress was built on the left bank of the Danube in Kakath (now known as Štúrovo) and on Szent Tamás Hill. In 1594, during an attempted siege, the church, which was used as an ammunition depot, was hit and part of it exploded. Balassi, or Bálint Balassa, our Renaissance poet, fought and was fatally shot during an attack on the Water Town during this siege. The place where he was wounded is marked by a memorial plaque on the city wall. During the Fifteen Years' War, the city was recaptured in 1595 for ten years, then fell back into Ottoman hands between 1605 and 1683. The surviving mosques, baths and bastions bear witness to the constructions that took place during the occupation. It was during the second Ottoman occupation of Esztergom that the world-famous Turkish traveller Evliya Çelebi visited the site and gave a detailed description of the conditions at the time and of the two-storey Öziçeli Hacci Ibrahim Mosque, which still stands today. It is now the remotest surviving Ottoman Mosque along the Danube, and throughout its history it has served as a granary and home until it was converted into a museum and event hall in recent years, with the lower level still showing the medieval waterfront street level. Behind the Hévíz Fortress – or, as many call it, the Mattyasovszky Bastion – lies a bathhouse, also from the Ottoman period. The dome of the building, long buried under the ground, has collapsed, but the base of the arch still remains.

The town was liberated in 1683 by the Polish King Jan Sobieski, who after the liberation of Vienna also conquered Esztergom, which was almost completely depopulated, its population dwindling considerably. Reconstruction was temporarily halted by Rákóczi's War of Independence, when cannon fire of the prince's siege caused many buildings to collapse. The castle briefly fell into the hands of Rákóczi in 1706; after the siege, the prince held a "Te Deum" service in the Bakócz Chapel.

A well-known figure of the time, János "Blind" Bottyán, the famous Kuruc also came from a family in Esztergom and distinguished himself in the battles against the Ottoman. The general's former mansion now serves as the Town Hall. Although Esztergom regained its status as a free royal city in 1708, its size and importance was no longer near that of the pre-Ottoman era. The umpteenth rebuilding of the city began in the area around today's Széchenyi Square, with the construction of Baroque churches, the creation of guilds and schools.

Although Maria Theresa returned the castle to the archiepiscopacy in 1761 and urged it to move back home, it was not until 1820 that the archbishop's court returned to its ancestral seat from Bratislava and the chapter from Trnava. It was in 1822, that thanks to Primate Sándor Rudnay decades of work began to build the basilica and the church centre on the Castle Hill. Rudnay dreamt of creating the Hungarian Vatican in the city, but his ambitious plans were only partially realised. Had the entire building

complex, including the Primate's Palace and the library, been built on Castle Hill according to the original plans, it would have probably meant the demolition and destruction of the Árpád-era castle. These buildings were later built under the castle, in the city.

Nothing better illustrates the importance of conservation than the fact that the Renaissance Bakócz Chapel was dismantled stone by stone and moved from the old St. Adalbert's Church to the newly built basilica, in 1600 pieces. The new, neoclassical cathedral became the number one church building in the country, both in terms of rank and size. Franz Joseph attended the consecration ceremony held on 31 August 1856. Ferenc Liszt wrote and performed the *Missa Solennis*, or Esztergom Mass for the opening of the basilica. The composer's memory is preserved in the small silhouette of the composer on canvas, hanging from the hand of one of the angels adorning the organ of the basilica. The basilica is famous for its dimensions: the main church, 100 metres high from the base of the Egyptian-style crypt to the top of the cross, was for many years the tallest building in the country, and its 17-metre-thick walls are the thickest in Central Europe.

The thermal lake was drained and filled in 1840, and the famous Bath Hotel, the first hotel in the area, was built here on 1,600 redwood piles, where statesmen like Lajos Kossuth, István Széchenyi and Ferenc Liszt stayed, and where Blaha Lujza first performed as a child. In 1842, the Esztergom Archiepiscopal Master School opened its doors, where teacher training began. The third public museum of the country, the rightly famous Christian Museum, opened its doors in 1875, thanks to Archbishop János Simor. The Red Cross Society of the Countries of the Holy Hungarian Crown was founded in 1881 under the chairmanship of Count Gyula Károlyi in Esztergom, and the Red Cross Hospital was built here in 1885. The underpopulated town lost its jurisdictional rights in 1876 and was incorporated into the county organization but retained its title of a free royal city. For decades afterwards, municipal politics focused on regaining these lost rights.

In 1891, the railways arrived in the town with the opening of the line to Almásfüzitő-line. The Kenyérmező-Óbuda suburban railway was inaugurated in 1895 providing a link to the capital, and in the same year they opened the permanent Danube-bridge named after Franz Joseph's daughter Marie Valerie, who was born in Buda. The Prince Primate Kolos Vaszary played a major role in the construction of the bridge when he gave up his right to collect customs duties for the archdiocese, and by Gábor Baross, the legendary minister of public works and transport, the "Iron Minister", who was a student of the Archbishop at the Benedictine secondary school in Esztergom. In the same year, important administrative changes took place in the city: three settlements bordering Esztergom – Szenttamás, Szentgyörgymező and the Water Town – were annexed to the city, whose population thus jumped from 9.5 thousand to nearly 18 thousand. However, the

increase in population was not accompanied by the restoration of the city's jurisdictional rights. The spa was opened in 1912, on the basis of plans by Kálmán Váczy-Hübschl, built on the thermal springs that sprang up here. André Kertész's famous photograph "Underwater Swimmer" was taken in the spa in 1917. The artist, who later made his career in Paris and New York, was wounded in the World War I and convalesced in Esztergom. After months of swimming in the spa, he noticed the distortion of the water and began to photograph it. The 50-metre pool was completed in 1927, making the town suitable for national tournaments and competitions.

After the defeat of World War I, Esztergom redefined itself as a spa town. The county lost the Štúrovo District, one half of its agglomeration area, and the bridge, blown up in 1919, was closed to traffic for eight years. Esztergom became the seat of the "administratively temporarily unified county of Komárom and Esztergom", which was created in 1923. This brought rapid construction work, as the county suddenly became larger, and the associated administration had to be accommodated. The County Apartment House, now a historical monument, was built for this purpose.

In 1924, Mihály Babits bought a small wine press house on a hill above the town. The small house, which was enlarged year after year, became a significant cultural and literary hub in the interwar period, as the poet hosted contemporary writers, poets and artists, who all left their charcoal signatures on the walls of the house.

The St Stephen's Memorial Year of 1938 attracted national attention to the newly explored and restored Árpád-era palace.

Esztergom can also claim to be the cradle of Hungarian aviation, as it was here in the city that Ernő Rubik Sr. began to manufacture sports aircraft in the 1930s.

The Štúrovo district was returned to Hungary after the First Vienna Award in 1938, and the historic Esztergom County was restored. The settlement was severely affected by World War II, the front stretched here for a long time in the winter of 1944-45 and was declared a ruined town because of the continuous bombing. The three central arches of the Mária Valéria Bridge were blown up by retreating Germans on Christmas 1944, again severing the link between the two banks of the Danube. The county seat was moved from Esztergom to Tatabánya in 1950, and in the same year, the town lost its status as a district seat, to be replaced by the neighbouring municipality of Dorog.

Over the decades, Esztergom has grown into a major school town, and after the change of regime, it became a centre of the automotive industry with the Suzuki factory and its suppliers. The Maria Valeria Bridge, which was blown up in the Second World War, was rebuilt by 2001, re-establishing a pedestrian link between the two banks of the Danube and the two countries. Border controls between the two sister cities were abolished when Hungary and Slovakia both joined the Schengen area in 2007.

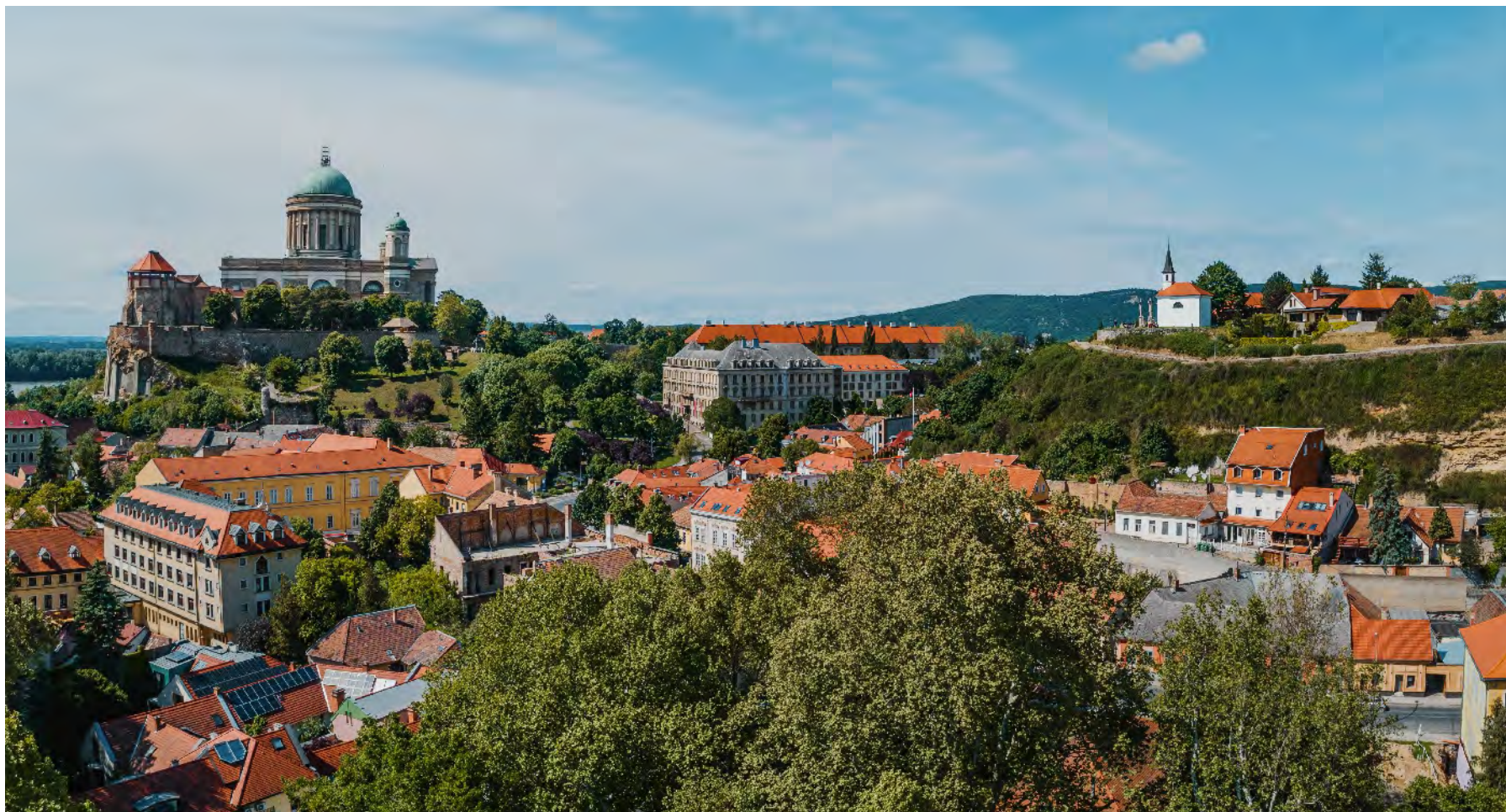

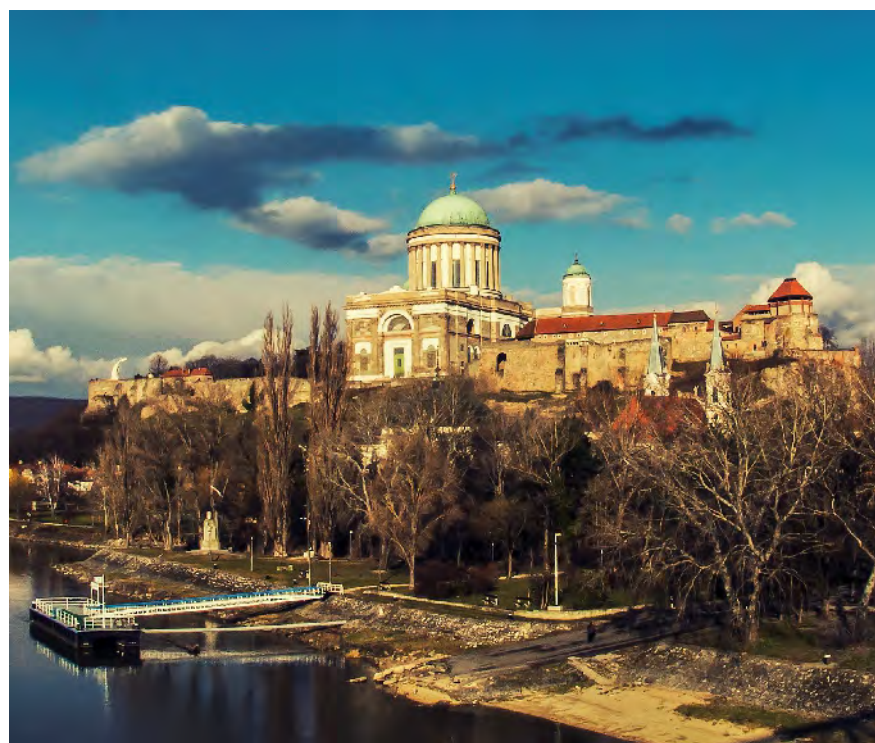
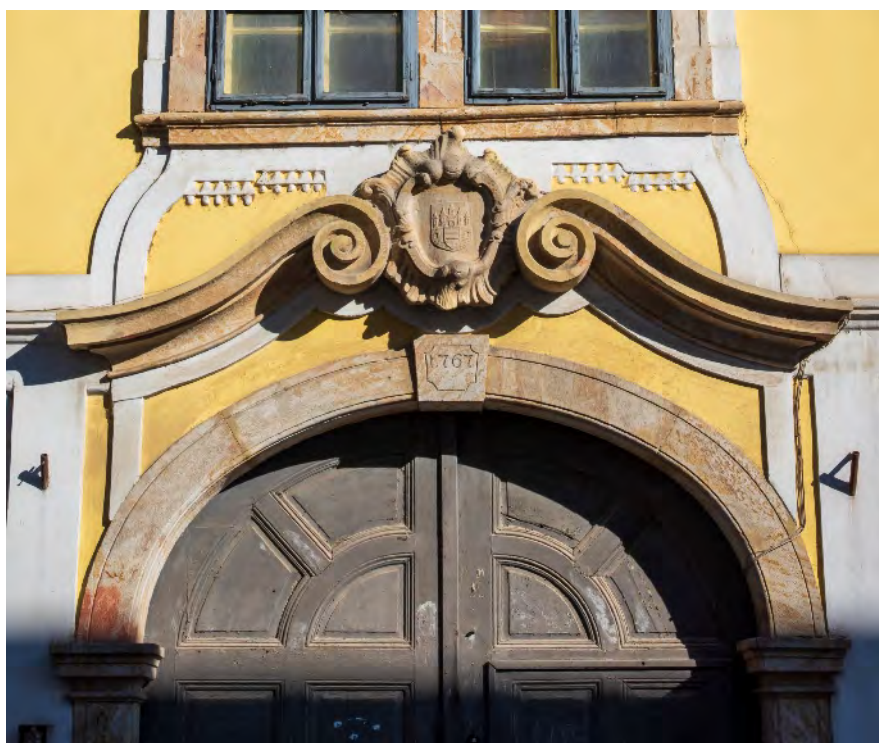

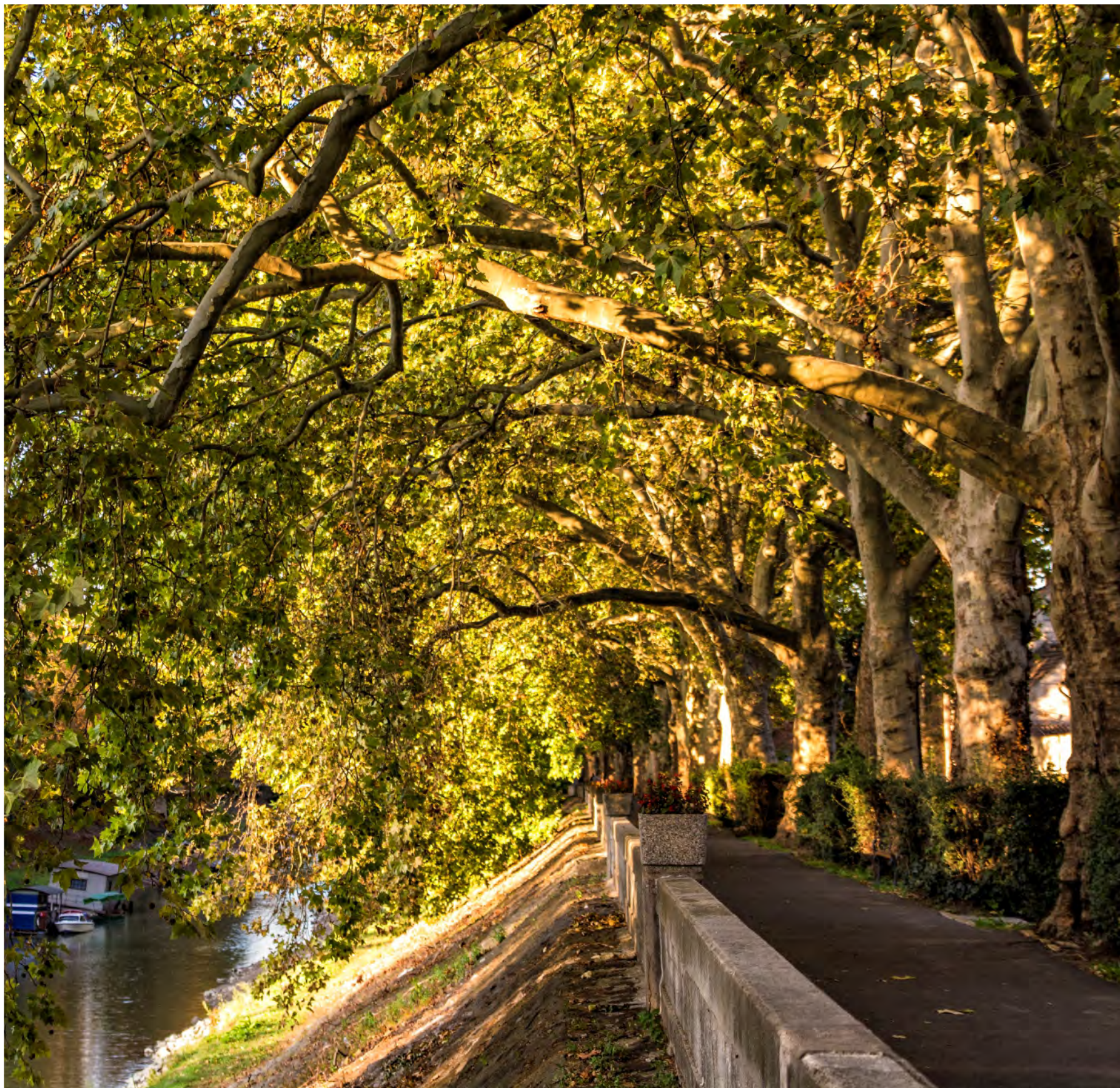

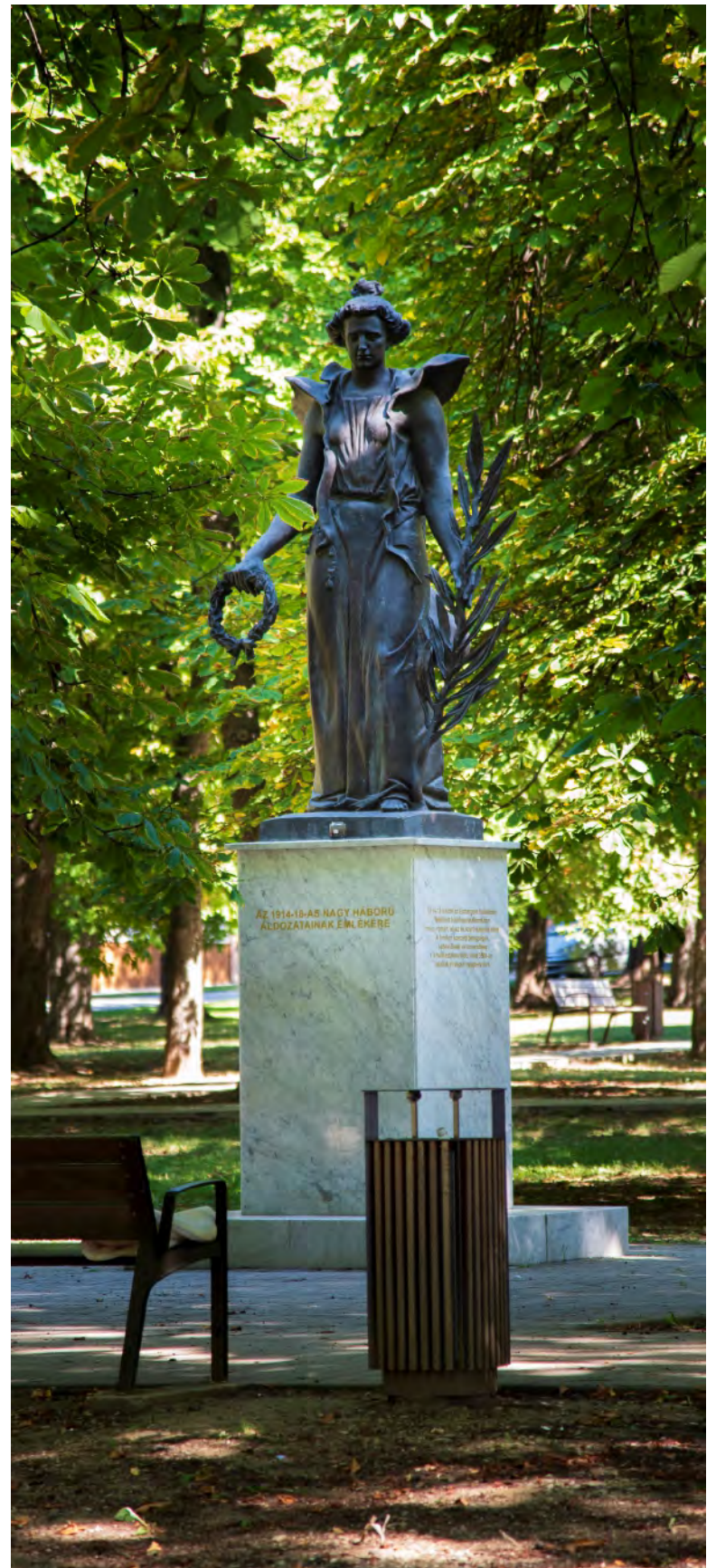

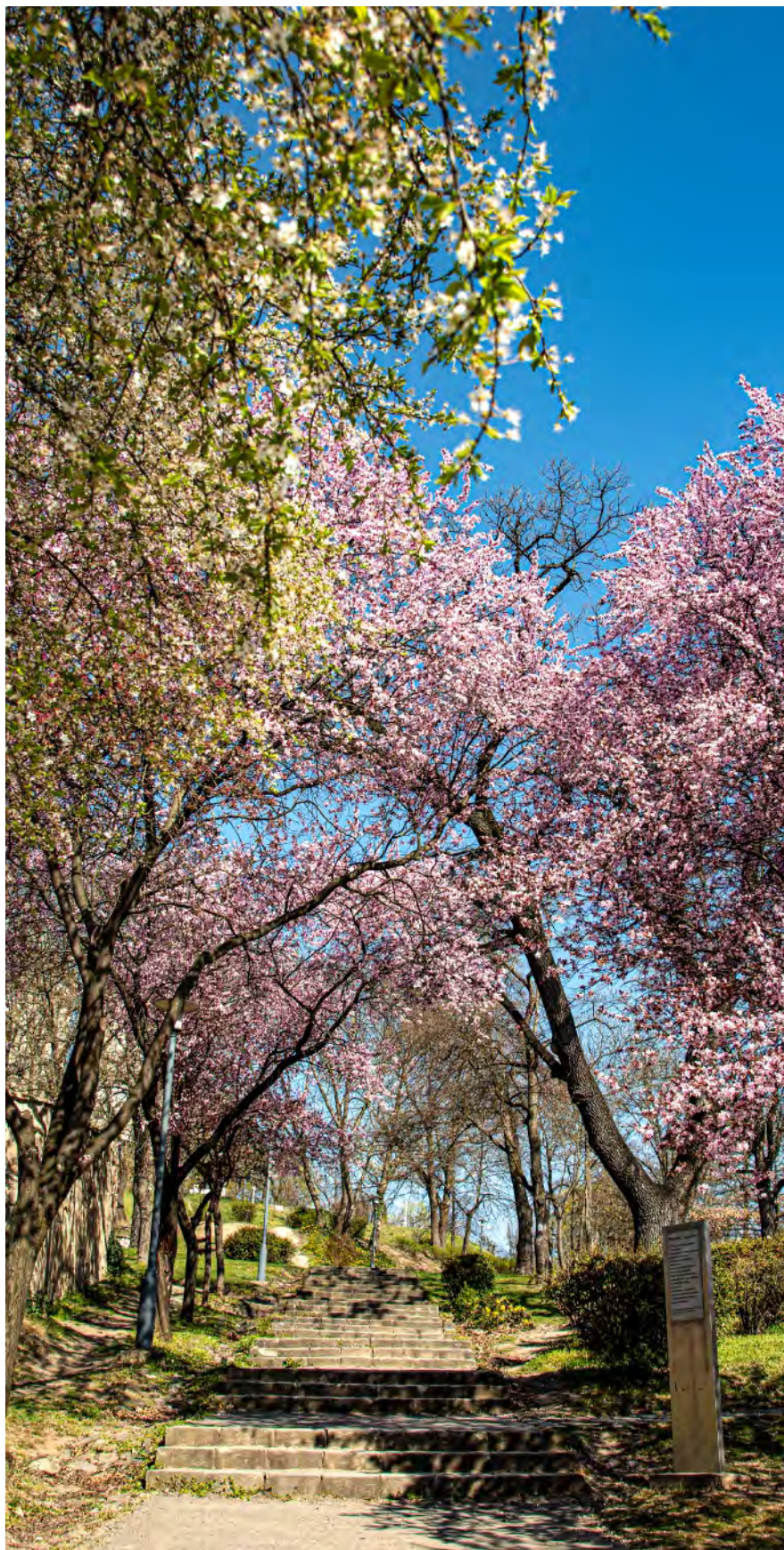

A BAZILIKA · BAZILIKA · THE BASILICA

Esztergom nevét meghallva szinte biztos, hogy mindenkinek legelőször a „bazilika” szó jut eszébe. Valóban, Magyarország főtemploma impozáns méreteivel messziről uralja a panorámát. Az ország legmagasabb épületét minden idelátogató turista felkeresi. A mai katedrális természetesen nem az első templom a Várhegyen. Középkori elődje, a Szent Adalbert-székesegyház, avagy Széptemplom, a török elleni harcokban súlyosan megsérült. Mária Terézia uralkodása alatt egy új, barokk templomot emeltek a várban, de ekkor még álltak a középkori templom romjai. Véglegesen a török veszély elől Pozsonyba menekülő érsekség, és a Nagyszombatba menekülő káptalan 1820-as hazatérése után tűntek el a romok, amikor nekifogtak a ma is ismert klasszicista bazilika építésének. Az építkezés 1822-től 1869-ig tartott, négy prímás élete munkáját dicséri a látvány. A felszentelésre még jóval az építkezés befejezte előtt, 1856. augusztus 31-én került sor. Liszt Ferenc erre az alkalomra komponálta és vezényelte az Esztergomi misét, a Missa Solennist. Aki az eredeti templom egy darabját szeretné megcsodálni, annak sem kell csalódnia: a Bakócz-kápolnát, ami az egykori prímás sírkápolnájának épült a Széptemplom részeként, a korai műemlék-

védelem ékes példájaként 1600 darabra bontva újra felépítették, immár az új székesegyházon belül. Ma ez Magyarország egyetlen épségben fennmaradt reneszánsz épülete. A bazilika igazán a legek épülete: főoltárképe, mely a legnagyobb egy vászonra festett oltárkép, Michelangelo Grigoletti alkotása. Az épület falai a maguk 17 méterével Közép-Európa legvastagabb falainak számítanak. A katedrális 118 méter hosszú, 49 méter széles, a kriptától a kereszt csúcsáig kereken 100 méter magas, így a közelmúltig Magyarország legmagasabb épülete volt. Az óegyiptomi kripta az érsekek temetkezési helye, amelyek közül kiemelkedik Csernoch János monumentális síremléke. A kriptában a talaj márványlapjai alatt kapott helyet három prímás szívereklyéje, melyek szakrális értelemben is megerősítik a főtemplom alapjait. A bazilika ad otthont a Kincstárnak, ahol olyan páratlan műremekek találhatóak, mint a világ egyik legdíszesebb gótikus kelyhe, a Suki-kehely; vagy a tiszta aranyból készült, gyöngyökkel, drágakövekkel kirakott Mátyás-kálvária. A Kincstár fölött alakították ki a Panorámatermet, ahonnan lenyűgöző kilátás nyílik a Dunára és a szomszédos Párkány városára.

Ak niekomu povedia slovo Ostrihom, určite prvé, čo ho napadne bude bazilika. Skutočne, hlavný kostol Maďarska svojimi impozantnými rozmermi už z diaľky sa týči nad panorámou. Najvyššiu budovu krajiny navštívi každý turista, kto príde do nášho mesta. Súčasná katedrála samozrejme nie je prvý kostol na Hradnom vrchu. Jeho stredoveký predchodca, chrám Svätého Vojtecha, alebo Krásny kostol bol vážne poškodený v bojoch proti Turkom. Počas vládnutia Márie Terézie bol vybudovaný v hrade jeden nový, barokový kostol, ale vtedy tu ešte stáli ruiny stredovekého kostola. Ruiny boli odstránené definitívne v roku 1820, kedy sa vrátil do mesta arcibiskupský úrad a kapitula, ktoré sa pred Turkami presťahovali do Prešporku a do Trnavy, následne sa začali stavebné práce dnes známej klasicistickej baziliky. Výstavba trvala od roku 1822 do 1869, za krásny pohľad patrí vďaka práci štyroch arcibiskupov. Vysvätený bol ešte omnoho skôr pred jeho dokončením, 31. augusta 1856. Ferenc Liszt komponoval a dirigoval pri tejto príležitosti Ostrihomskú omšu, Missa Solennis. Kto by sa chcel pokochať kúskom pôvodného kostola, nemusí byť sklamaný: renesančnú kaplnku neobého arcibiskupa Bakóczza vybudovanú ako súčasť Krásneho kostola rozmontovali na 1600

kusov, a ako krásny príklad skorej pamiatkovej ochrany bola opätovne vybudovaná, tentokrát už v rámci katedrály. Dnes je to jediná zachovalá renesančná stavba Maďarska. Bazilika je skutočne budovou všetkých „naj“: hlavný oltárny obraz, ktorý je najväčší oltárny obraz namaľovaný na plátne namaľoval Michelangelo Grigoletti. Múry budovy so svojimi hrúbkami 17 metrov sú najhrubšie múry strednej Európy. Katedrála je dlhá 118 metrov, široká 49 metrov, a disponuje výškou od krypty až po vrchol kríža rovných 100 metrov, čím donedávna bola najvyššou budovou Maďarska. Staroegyptská krypta je pohrebným miestom arcibiskupov, z ktorých najvýznamnejšou je monumentálna hrobka Jána Csernocha. V krypte pod mramorovými doskami dlažby boli umiestnené srdcové relikvie troch arcibiskupov, čo posilňuje aj v sakrálnom zmysle základy hlavného kostola. Bazilika poskytuje priestory aj Klenotnici, kde sa nájdu také neopakovateľné skvosty, akým je gotický kalich s jedným z najkrajšími ozdobami na svete, Kalich Suki; alebo Matyášova kalvária vyhotovená z rýdzeho zlata, ozdobená perlami a drahokamami. Nad klenotnicou bola vytvorená Panoramatická sála, odkiaľ sa ponúka fantastický pohľad na Dunaj, ako aj susedné mesto Štúrovo.

When you hear the name Esztergom, the first word that comes to mind is almost certainly "basilica". Indeed, the imposing dimensions of Hungary's mother church dominate the panorama from afar. Every tourist who comes here visits the country's tallest building. The present cathedral is not, of course, the first church on Castle Hill. Its medieval predecessor, St.

Adalbert's Cathedral, or the "Széptemplom" as it was known in Hungary, was badly damaged in the Ottoman battles. During the reign of Maria Theresa, a new Baroque church was built in the castle, but the ruins of the medieval church still stood. The ruins finally disappeared in 1820 after the return of the archbishopric, who fled to Bratislava to escape the Ottoman

threat, and the chaplaincy, which fled to Trnava, when work began on the construction of the still famous neoclassical basilica. The construction lasted from 1822 to 1869, and the final building was the work of four primates. The consecration took place long before the construction was completed, on 31 August 1856. Ferenc Liszt composed and conducted the Esztergom Mass, the Missa Solennis for this occasion. Anyone wanting to admire the original church will not be disappointed: the Bakócz Chapel, part of the “Széptemplom” to be the former primate’s tomb chapel, was rebuilt within the new cathedral from 1600 pieces, now, in a striking example of early monument conservation. Today it is the only intact Renaissance building in Hungary. The basilica is truly a building of records: its main altarpiece by Michelangelo Grigoletti, is the largest of all altarpieces painted on canvas. The walls of the building, at 17 metres, are

the thickest in Central Europe. The cathedral is 118 metres long, 49 metres wide, and 100 metres high from the crypt to the top of the cross, making it the tallest building in Hungary until recently. The ancient Egyptian crypt is the burial place of the archbishops, among which the monumental tomb of János Csernoch stands out. The carved slabs of marble in the crypt contain the heart relics of three Primates, which sacredly reinforce the foundations of the church. The basilica houses the Treasury, which has such unparalleled artefacts as the Suki Chalice, one of the most ornate Gothic chalices in the world; and the Matthias Calvary, made of pure gold and set with pearls and precious stones. The Panorama Hall above the Treasury offers a stunning view of the Danube and the neighbouring town of Štúrovo.

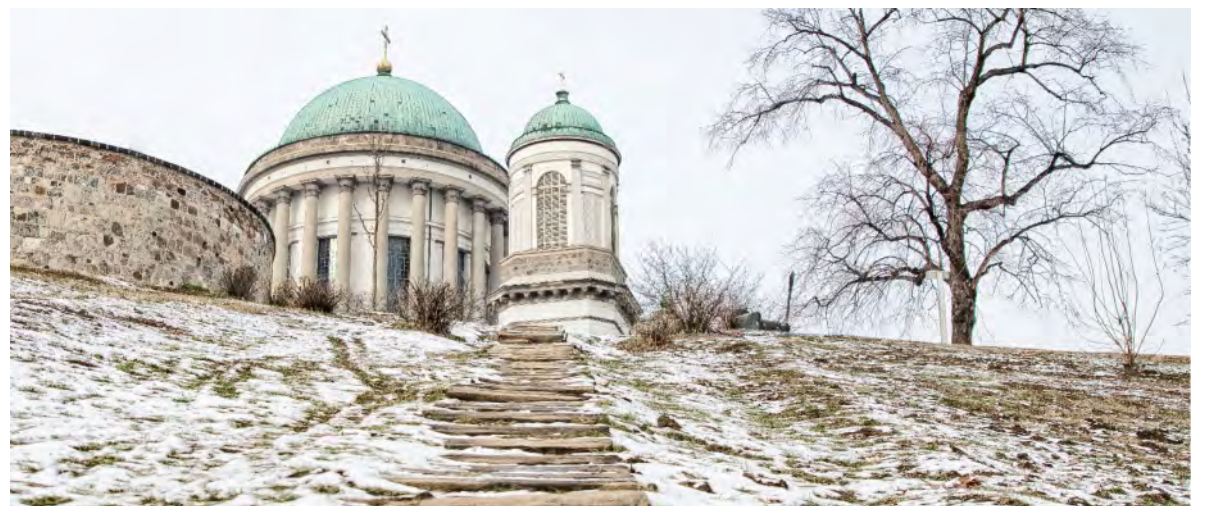

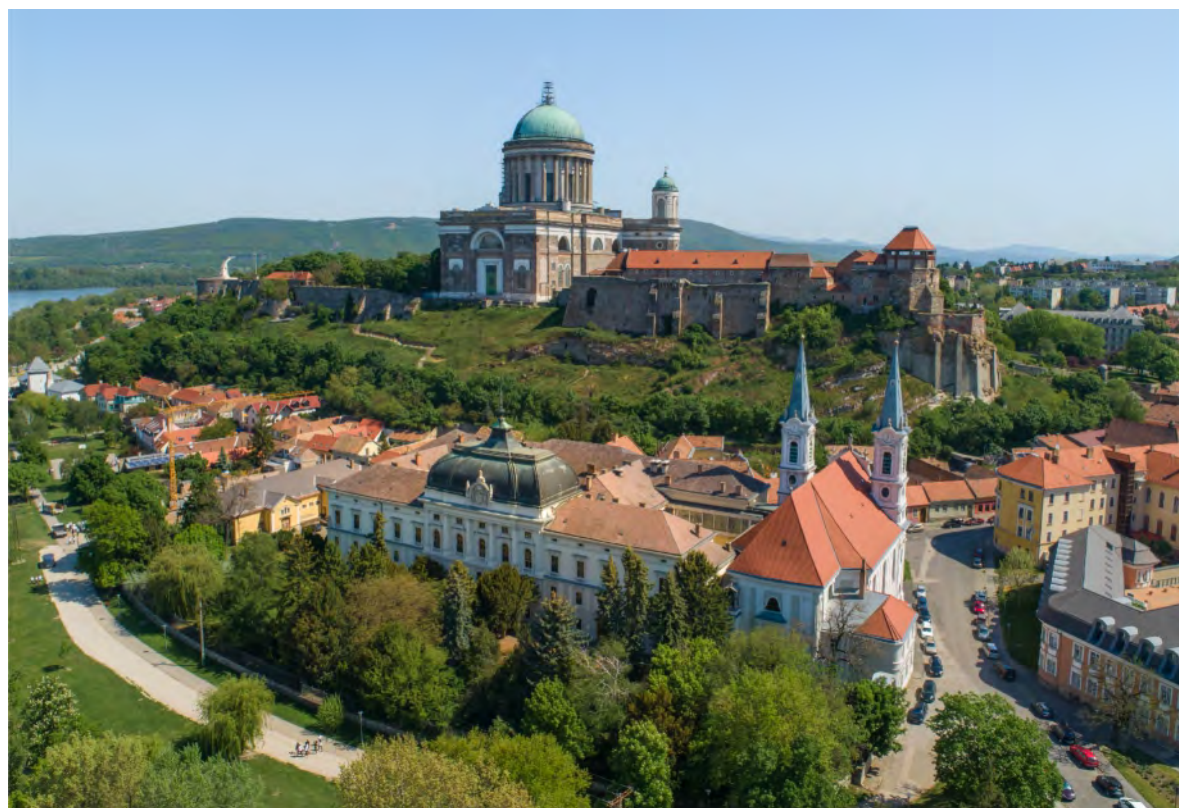

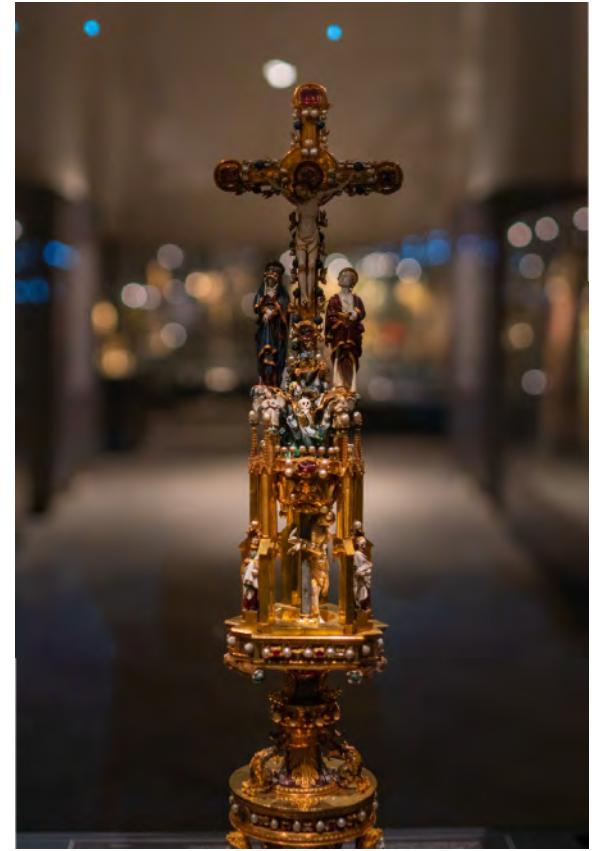

AZ ESZTERGOMI VÁR • OSTRIHOMSKÝ HRAD THE CASTLE OF ESZTERGOM

Az várban működő múzeum mutatja be az érdeklődőnek, hogy miért is nevezzük a Várhegyet államalapításunk bölcsőjének, a középkori ország világi és egyházi központjának. Mivel a Duna mellett húzódó Limes egyik láncszeme volt, a római korban is zajlottak építkezések a hegyen és annak tövében. Jelentősége talán mégis csak akkor teljesedett ki, amikor Géza fejedelem ide helyezte székhelyét, itt született meg fia, István, akit szülővárosában kereszteltek és koronáztak meg, itt alapította a Szent István protomártírról elnevezett templomot. Államalapító királyunk Esztergomot tette meg országa egyházi központjának. Utódai évszázadokon át építették, bővítették a királyi rezidenciát. A Duna fölött 50 méterre kiemelkedő csúcsot

a tatároknak sem sikerült bevenniük. A várat a tatárjárás után az érsekségnek engedte át IV. Béla király. Vitéz János reneszánsz, humanista érsek, Mátyás király nevelője pompás udvart alakított ki a Várhegyen. A nagyrészt ránk maradt dolgozószobájának falát a négy sarkalatos erény freskója díszítette, amiből a Mértékletesség alakját feltételezhetően Botticelli festette. A múzeumban megtekinthető, hogyan nézett ki a Várhegy a különböző történelmi korokban, tanulmányozni lehet a régi idők fegyvereit, használati tárgyait, valamint megcsodálhatjuk III. Béla közelmúltban restaurált pompás várkapolnáját is.

Múzeum fungujúce v hrade prezentuje návštevníkom, prečo nazývame Hradný vrch kolískou založenia nášho štátu, za svetské a cirkevné centrum stredovekého štátu. Nakoľko tvoril súčasť Limes tiahnuceho sa pozdĺž Dunaja, na vrchu a na jeho úpätí už aj v rímskych čias prebiehali stavebné práce. Jeho význam bol spečatený iba vtedy, keď knieža Gejza preložil svoje sídlo na toto miesto, tu sa narodil jeho syn, Štefan, ktorý bol pokrstený a korunovaný vo svojom rodnom meste, a tu založil kostol pomenovaný po protomartýrovi Svätom Štefanovi. Kráľ zakladajúci štátnosť si zvolil za cirkevné centrum krajiny Ostrihom. Jeho následníci budovali a rozširovali kráľovskú rezidenciu po dlhé stáročia. Vršok týčiaci

sa 50 m nad Dunajom sa ani Tatárom nepodarilo obsadiť. Hrad prenechal kráľ Belo IV. po tatárskom vpáde arcibiskupovi. Vitéz János, renesančný, humanistický arcibiskup, vychovávateľ kráľa Matyáša vytvoril na Hradnom vrchu fantastický kráľovský dvor. Steny sčasti zachovalej pracovne zdobila freska štyroch kardinálnych cností, z ktorých siluetu Zdržanlivosti namaloval pravdepodobne Botticelli. V múzeu si môžete pozrieť, ako vypadal Hradný vrch v rôznych dobách, možno si pozrieť zbrane a úžitkové predmety starých čias, ďalej sa môžeme pokochať aj nedávno zreštaurovanou fantastickou hradnou kaplnkou Belu III.

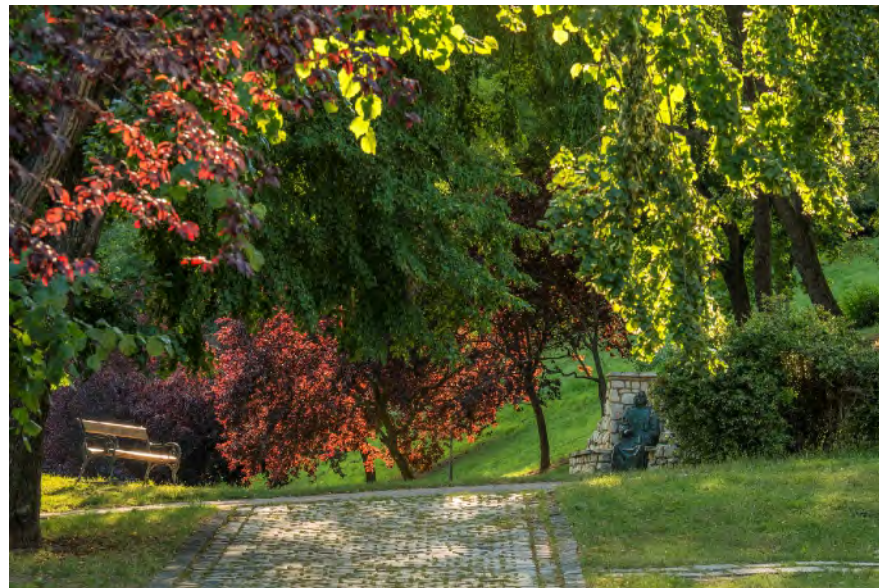

The castle museum shows visitors why the Castle Hill is the cradle of the foundation of our state, the secular and ecclesiastical centre of the medieval country. As a link in the Limes along the Danube, it was the site of construction work in Roman times. However, its importance perhaps only fully peaked when Prince Géza established his seat here. His son Stephen was born, baptised and crowned in his hometown, and the church named after the protomartyr St Stephen was founded here. Our founding king made Esztergom the ecclesiastical centre of the country. For centuries, his successors built and extended the royal residence. The Mongols did not

capture the peak, which rises 50 metres above the Danube. After the Mongol invasion, King Béla IV ceded the castle to the archbishopric. János Vitéz, the Renaissance humanist archbishop and tutor of King Matthias, created a magnificent court on the castle hill. The walls of his study, most of which survive, were decorated with frescoes of the four cardinal virtues. The figure of Temperance is believed to have been painted by Botticelli. In the museum, you can see how castle hill appeared in different historical periods, study weapons and utensils from the past, and admire the recently restored magnificent castle chapel of Béla III.

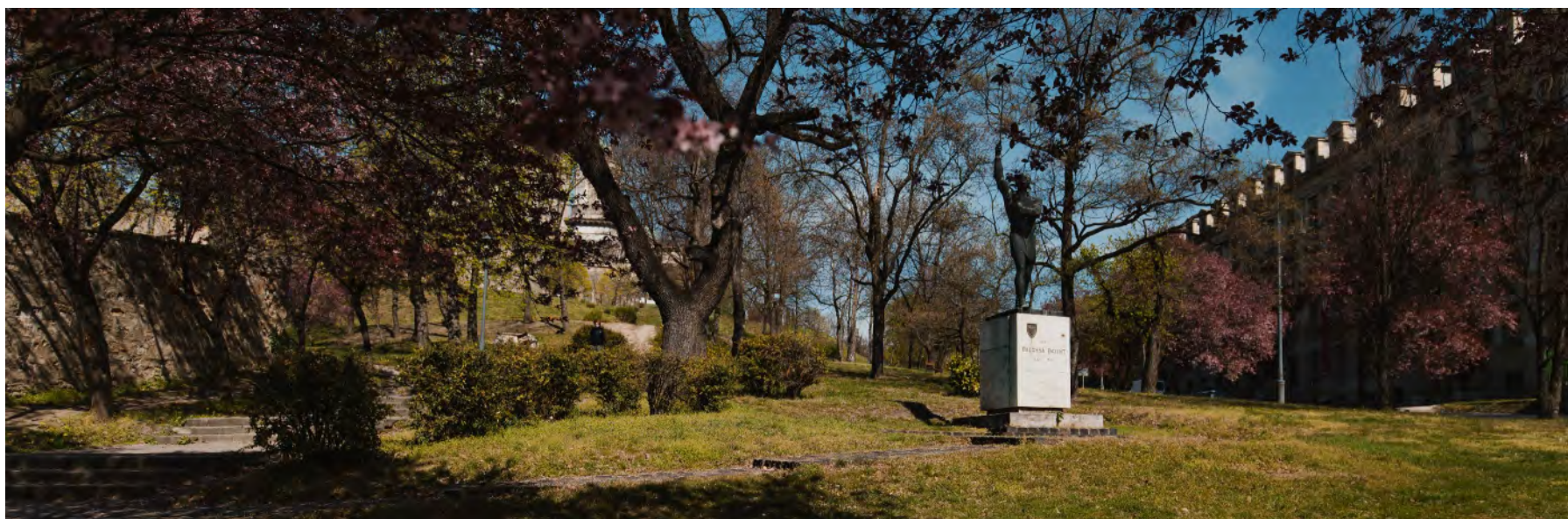

A TÖRTÉNELMI BELVÁROS HISTORICKÉ MESTSKÉ CENTRUM THE HISTORIC CITY CENTRE

A műemlékileg védett Széchenyi tér a középkori királyi város központja, főtere és piactere volt. A török hódoltság után ez volt a legelső terület, ami újra beépült. Nevét 1860-ban kapta, közvetlen a *legnagyobb magyar* halála után. A háromszög alakú sétateret a Bottyán János nemesi kúriájából városházává lett palota uralja. Fennállása óta többször bővítették, átépítették, a falai között működött iskola – ahol tanult többek között Baross Gábor, a „*vasminiszter*” is –, de mindeközben háromszáz éve szakadatlanul városházaként funkcionál az épület. A tér felújításakor a kövezetben két középkori templom alapfalait jelenítették meg. A városháza közelében a Szent Miklós-templom, a tér északi végében a pedig Szent Lőrinc-templom kör-

vonalaival veheti észre az arra sétáló turista. Utóbbi közelében állt a középkori városfal az úgynevezett Lőrinc-kapu.

A barokk és klasszicista stílusú főteret körülvevő utcákban számos patinás épület sorakozik: a tér sarkától induló, századfordulón épült Takarékpénztári Bérpalota, szomszédságában a neobarokk Megyei Bérpalota kétemeletes épületével uralják a városrész képét.

A főtérről a hangulatos Deák Ferenc utcán elindulva megpillanthatjuk a ferencesek templomát, aminek elődjébe temetkezett IV. Béla királyunk. Ettől nem messze áll a város második legmagasabb temploma, a barokk belvárosi-, vagy helyi nevén az Öregtemplom.

Námestie Széchenyi nachádzajúce sa pod pamiatkovou ochranou bolo centrom, hlavným námestím a trhoviskom stredovekého kráľovského mesta. Po tureckej nadvláde toto bolo prvé územie, ktoré bolo zastavené. V roku 1860 svoje meno získalo, bezprostredne po smrti najvýznamnejšieho Maďara. Promenáde v trojuholníkovom tvare dominuje palác šľachtickej kúrie Jána Bottyána, ktorá funguje dnes ako mestský úrad. Od jeho existencie bol rozšírený, prerobený viackrát, medzi jeho múrmi fungovala škola – kde študoval medzi inými a Gábor Baross, „*železný minister*” –, ale popri tom funguje budova tristo rokov nepretržite ako mestský úrad. Pri rekonštrukcii námestia boli zachované v dlažbe základné múry dvoch stredovekých kostolov. V blízkosti mestského úradu sa nachádza kostol Svätého Mikuláša, a v severnom konci námestia môže uvidieť okoloidúci

turista obrysy kostola Svätého Vavrinca. V blízkosti tohoto druhého stála v stredovekých mestských hradbách takzvaná Laurentská brána.

V uličkách ktoré obklopujú sa nachádza mnoho starých budov hlavné námestie v barokovom a klasicistickom slohu: nájomný dom Sporiteľne vybudovanej na začiatku minulého storočia, v jej susedstve neobarokový Župný nájomný dom so svojou dvojpodlažnou budovou dominuje pohľad tejto mestskej časti.

Ak opustíme hlavné námestie, v malebnej uličke Deák Ferenc uvidíme františkánsky kostol, do jeho predchodcu bol pochovaný náš panovník Belo IV. Neďaleko odtiaľto stojí druhý najvyšší kostol mesta, barokový kostol, alebo ako ho nazývajú miestni, Starý kostol.

The listed Széchenyi Square was the centre, main square and marketplace of the medieval royal city. It was the first area to be rebuilt after the Ottoman occupation. It got its name in 1860, immediately after the death of the greatest Hungarian. The palace dominates the triangular-shaped pedestrian square converted from the noble mansion of János Bottyán into the town hall. Since it was built, it has been extended and rebuilt several times, and has housed a school - where Gábor Baross, the 'Minister of Iron', studied - but it has been a town hall for 300 years. When the square was renovated, the foundations of two medieval churches were inserted into the pavement. The outline of the church of St Nicholas can be seen near the town hall, and St Lawrence at the northern end of the square.

Near the latter stood the so-called Lawrence Gate on the medieval city wall.

The streets surrounding the baroque- and neoclassical-style main square are lined with many stately buildings: the turn-of-the-century Savings Bank Apartment House, which starts at the corner of the square, near the neo-baroque County Apartment House, which dominates the district with its two-storey building.

Leaving the main square down the charming Ferenc Deák Street, the Franciscan Church appears, the predecessor of which was used to bury King Béla IV. Not far from here stands the second tallest church in the city, the Baroque Downtown Church, or Old Church, as it is known locally.

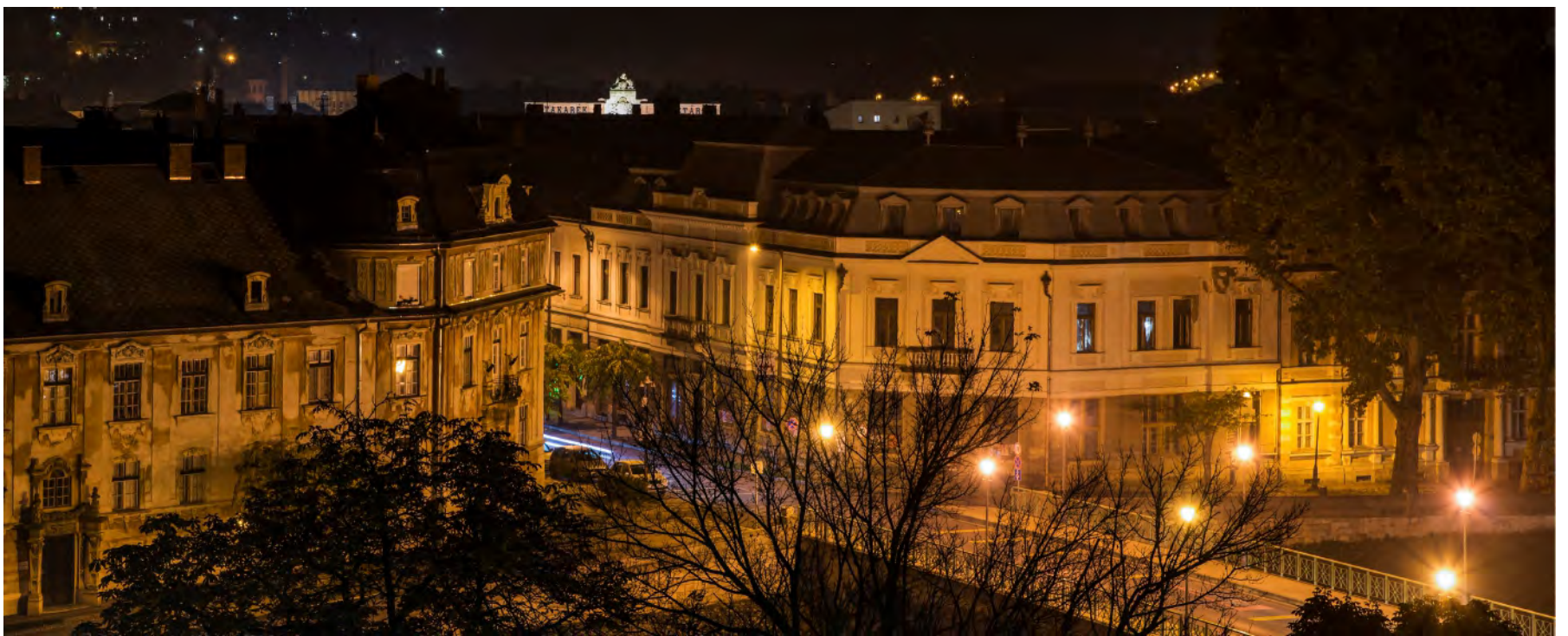

A VÍZIVÁROS • VODNÉ MESTO

THE WATER TOWN

A Várhegy és a Duna közé ékelődve húzódik Esztergom egyik történelmi centruma, a Víziváros. Az egykori érseki város olyannyira megőrizte jellegzetes 19. századi képét, hogy a városrész időről időre filmek, sorozatok forgatási helyszínéül szolgál. Története 1239-ig nyúlik vissza, amikor az érsek engedélyt kapott IV. Bélától egy város alapítására a szolgálatában állók részére. A Vízivárost a várral egybefüggő védelmi rendszer óvta évszázadokon át, azzal szoros egységet alkotott. Útleírások, beszámolók szerint egy mechanikus gépezet juttatta fel innen a vizet a várba, és az itteni források bizonyultak végül a vár gyenge pontjának is, amikor 1543-ban a víztorony elfoglalásával Szulejmán szultán serege elvágta a védőket a vízellátásuktól. A városrész mindössze pár utcácskából áll, de országos jelentőségű kulturális értékeket rejt. A belváros irányából érkezve a Bibliotheca

épülete fogadja a Vízivárosba látogatót. Az ország legrégebbi és leggazdagabb egyházi könyvtára tekintélyes középkori könyvállománnyal rendelkezik. A Víziváros központjába, a Mindszenty térre érve elénk tárul a prímási palota és a kéttornyú templom. A palota épületében kapott helyet leg gazdagabb egyházi gyűjteményünk, a Keresztény Múzeum, ahol a magyar mellett német, olasz, francia és németalföldi festményeket csodálhat meg a közönség. A tér túloldalán található a város régészeti, helytörténeti múzeuma, a Balassa Bálint Múzeum Látványtára. A Víziváros északi végéhez érve jutunk el egy csonka minaretű dzsámihoz: a 2007-ben felújított épület jelenleg kiállítóterként, kávézóként üzemel. Ez a Duna mentén a legtávolabb fennmaradt dzsámija az Oszmán Birodalomnak.

Medzi Hradným vrchom a Dunajom sa tiahne jedna z historických centier Ostrihomu, Vodné mesto. Bývalé arcibiskupské mesto si zachovalo svoj charakteristický pohľad z 19. storočia natolko, že mestská časť slúži z času načas ako miesto pre natáčanie filmových sérií. Jeho história siaha až do roku 1239, kedy dostal arcibiskup povolenie od Belu IV. na založenie mesta pre ľudí, ktorí stáli v jeho službách. Obranný systém Vodného mesta tvoriaceho jeden celok s hradom tvoril počas stáročí úzku jednotu. Na základe cestopisov, a záznamov sa dostala voda odtiaľto do hradu pomocou mechanického strojného zariadenia, a tunajšie pramene boli nakoniec slabým článkom hradu vtedy, keď v roku 1543 obsadením vodnej veže vojská sultána Sulejmana odstrihli obrancov hradu od zásobovania vodou. Mestská časť pozostáva iba z niekoľkých uličiek, ale ukrýva v sebe kultúrny život celoštátneho významu. Ak prichádza návštevník do Vodného mesta

zo smeru centra, najprv sa mu naskytá pohľad na budovu Bibliotheca. Najstaršia a najbohatšia cirkevná knižnica krajiny disponuje veľmi významnou zbierkou stredovekých kníh. Po príchode do centra Vodného mesta, na námestie Mindszenty uvidíme primaciálny palác, ako aj dvojvežový kostol. V budove paláca bola umiestnená naša najbohatšia cirkevná zbierka, Kresťanské múzeum, kde popri maďarských malieb sa môže návštevník pokochať aj nemeckými, talianskymi, francúzskymi a holandskými maľbami. Na druhej strane námestia sa nachádza archeologické múzeum mesta, výstavná miestnosť Múzea Valentína Balassu. Pri severnom konci Vodného mesta sa dostaneme k jednej mešite s torzovitým minaretom: budova zrekonštruovaná v roku 2007 funguje dnes ako miesto pre organizovanie výstav, a kaviareň. Toto je najvzdialenejšia zachovalá mešita Osmanskej ríše pozdĺž Dunaja.

Nestled between the Castle Hill and the Danube is the Water Town, one of the historical centres of Esztergom. The former archiepiscopal town has preserved its characteristic 19th century image so much it is often used as a location for films and TV series. Its history dates back to 1239, when the archbishop received permission from Béla IV, to establish a town for those in his service. For centuries, the Water Town was protected by a system of defences that ran alongside the castle, forming a close unit with it. It is said that a mechanical device brought water to the castle from here, and the springs here proved to be the weak point of the castle when Sultan Suleiman's army cut off the water supply in 1543 by capturing the water tower. The town district consists of only a few streets, but it is home to cultural treasures of national importance. Coming from the city centre, the

Bibliotheca building welcomes visitors to the Water Town. The oldest and richest ecclesiastical library in the country, it has a considerable medieval collection of books. The Mindszenty Square in the centre of the district showcases the Primate's Palace and the twin-spired church. The palace houses our richest ecclesiastical collection, the Christian Museum, which has a collection of German, Italian, French and Dutch paintings alongside Hungarian ones. Across the square is the town's archaeological and local history museum, the Bálint Balassa Museum's Picture Gallery. At the northern end of the Water Town is the mosque with its ruined minaret: renovated in 2007, it is now an exhibition space and café. It is the most remote surviving mosque of the Ottoman Empire along the Danube.

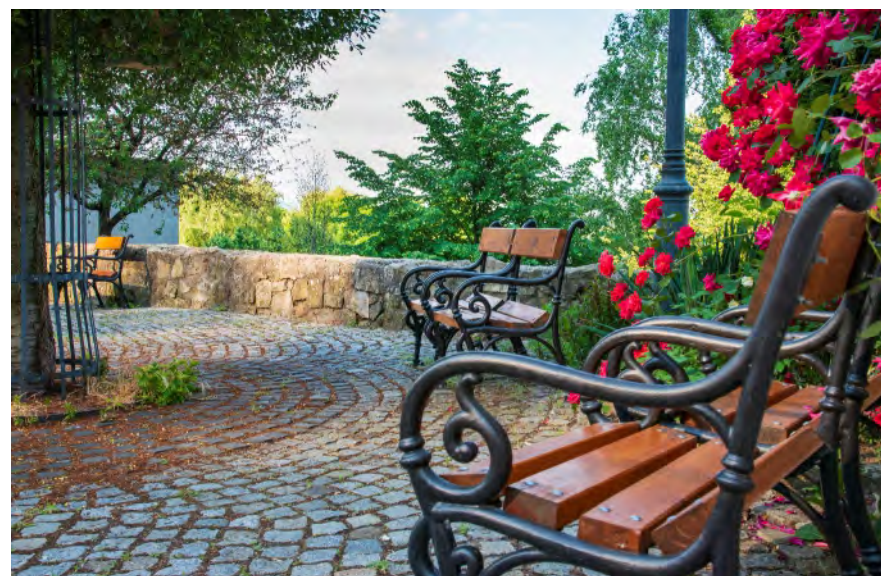

A SZENT TAMÁS-HEGY ÉS BECKET TAMÁS KOPEC SVÄTÉHO TOMÁŠA A THOMAS BECKET ST. THOMAS HILL AND ST. THOMAS BECKET

A mai értelemben vett Esztergom nem egy településből alakult ki: a 19. század végén a királyi város három szomszédos községet kebeleztetett be, így hozva létre az egyesített Esztergomot. Az egyik ilyen elődtelépülés a kultúrájában, stílusában, hangulatában és földrajzilag is elkülönülő Szenttamás. A belváros fölé emelkedő hegy hangulatos szűk utcáival, a látképét uraló kápolnával immár elválaszthatatlan része Esztergomnak.

A Várhegygel szomszédos, és azzal azonos magasságú hegyecsúcs Becket Tamás canterbury-i érsek nevét hordozza, aki Bánfi Lukács eszter-

gomi érsekkel együtt tanult Párizsban. Becket halála után idekerültek ereklyéi. A középkorban a területen prépostságot alapítottak tiszteletére, majd a török időkben erődként szolgált a magaslat Tepedelen, azaz fejlyukasztó erőd néven. A 19. században a bazilika építőmesterei telepedtek le itt, ekkor alakult ki mai utcaképe. Szenttamás manapság nem hadászati célokat szolgál, hanem kirándulók közkedvelt úti célja, mivel az egyik legjobb rálátást biztosítja a belvárosra, bazilikára és a királyi palotára. Jellegzetes, fehér kápolnája akár a kálvária úton a kétszáz éves stációk mentén, akár az 1938-ban átadott Szent István lépcsősoron is megközelíthető.

V súčasnosti ponímaný Ostrihom nebol vytvorený z iba jednej obce: na konci 19. storočia pohltilo kráľovské mesto tri susedné obce, čím bol vytvorený jednotný Ostrihom. Jedna z týchto predchádzajúcich obcí je Szenttamás (Svätý Tomáš), ktorý sa líši vo svojej kultúre, štýle, atmosfére, ako aj geograficky. Vrch týčiaci sa nad centrom mesta svojimi malebnými uličkami, kaplnkou tvorí už neoddeliteľnú súčasť Ostrihomu.

S Hradným vrchom susediaci kopec s identickou výškou nesie meno Thomasa Becketa, arcibiskupa z Canterbury, ktorý študoval v Paríži spoločne s ostrihomským arcibiskupom Lukáčsom Bánfim. Po smrti

Becketa boli umiestnené jeho relikvie na tomto mieste. V stredoveku založili na jeho počesť prepošstvo, neskôr slúžila v tureckých časoch ako pevnosť pod názvom Tepedelen, čiže pevnosť Deraviaca hlavy. V 19. storočí sa tu usídlili stavební majstri baziliky, v tomto období bol vytvorený dnešný obraz ulice. Svätý Tomáš dnes neslúži na vojenské účely, ale je to obľúbeným cieľom výletníkov, nakoľko poskytuje jeden z najlepších výhľadov na centrum mesta, na baziliku, ako aj kráľovský palác. Jej charakteristickú bielu malú kaplnku možno navštíviť tak po ceste na kálváriu, pozdĺž dvesto ročných zastavení, ale aj po schodoch Svätého Štefana odovzdaných do užívania v roku 1938.

The Esztergom we know today did not evolve from a single settlement: the royal city incorporated three neighbouring villages at the end of the 19th century, creating the united Esztergom. One of these predecessor settlements is Szenttamás, which is distinct in culture, style, atmosphere and geography. The hill rising above the city centre, with its charming narrow streets and chapel dominating the landscape, is now an inseparable part of Esztergom.

The neighbouring peak, at the same height as the Castle Hill, bears the name of Archbishop Thomas Becket of Canterbury, who studied in Paris

with Archbishop Lukács Bánfi of Esztergom. After Becket's death, his relics were brought here. In the Middle Ages, a priory was founded in his honour in the area, and in Ottoman times, the hill was used as a fortress, known as Tepedelen, or the Fortress of Headwounds. The builders of the basilica settled here in the 19th century, and today's street layout was formed then. Today, Szenttamás is not used for military purposes, but is a popular excursion destination, as it offers one of the best panoramas of the city centre, the basilica and the royal palace. Its distinctive white chapel can be reached either along the two-hundred-year-old staircases on the Calvary or by the St Stephen's staircase, opened in 1938.

SZENTGYÖRGYMEZŐ

A Várhegyen túl, északra terül el az egykori mezőváros, Szentgyörgymező, mely ma Esztergom meghatározó városrészeként őrzi karakteres utcaképét, szokásait. Az egykor bortermelők lakta falu első említése 1230-ból származik, de a Szent György vértanúról elnevezett zöldmezei prépostságot Szent István alapításának tartják. A tatárjárás és a török hódoltság

idején is teljesen elpusztult. Barokk temploma a 18. században épült, 1836-ban tornyát újjáépítették. 1861-ben Palkovics Károly polgármester kezdeményezésére itt alakították ki az 1848-49-es honvédek hősi temetőjét, melynek különlegessége, hogy közös síremléket kapott az itt nyugvó 175 osztrák és 604 magyar katona.

Za Hradným vrchom, na sever sa rozprestiera bývalé poľnohospodárske mesto Szentgyörgymező, dôležitá mestská časť Ostrihomu, ktorá dodnes zachováva charakteristické črty a zvyky. Prvá zmienka bývalej obce, kde sa pestoval vinič pochádza z roku 1230, ale založenie prepošstva pomenovaného po martýrovi Svätom Jurajovi sa pripisuje Svätému Štefanovi. Bolo zničené úplne počas vpádu Tatárov, ako aj tureckej nadvlády.

Jeho barokový kostol bol vybudovaný v 18. storočí, v roku 1836 bola zrekonštruovaná jeho veža. V roku 1861 na základe iniciatívy starostu Károlya Palkovicsa bol založený cintorín honvédov z rokov 1848-49, ktorého zaujímavosťou je, že dostalo spoločný náhrobný pomník tu pochovaných 175 rakúskych, ako aj 604 maďarských vojakov.

Beyond the castle hill, to the north, lies the former market town of Szentgyörgymező, which preserves its characteristic streetscape and customs as a dominant part of Esztergom. The first mention of the village, once inhabited by winegrowers, dates back to 1230, but the provostship, named after St. George the Martyr, is considered to have been founded by St. Stephen. It was completely destroyed during the Mongol invasion and

the Ottoman occupation. Its Baroque church was built in the 18th century, and its spire was rebuilt in 1836. The cemetery of 1848-49 heroes was established here in 1861 on the initiative of the mayor, Károly Palkovics. Its unique feature is that 175 Austrian and 604 Hungarian soldiers were buried here.

A VÁROS TÜDEJE, A PRÍMÁS-SZIGET PLÚCA MESTA, PRIMACIÁLNY OSTROV THE LUNGS OF THE CITY, THE PRIMATE'S ISLAND

Aki a nyári dunakanyari hajójáratok valamelyikével érkezik Esztergomba, a Prímás-szigeten lép Esztergom földjére, nem messze onnan, ahol Rákóczi, Széchenyi vagy Kossuth is a városba érkeztek. A helyi hagyomány szerint itt, az államférfi toborzókörútjának esztergomi állomásán született az Esik eső karikára... kezdetű Kossuth-nóta. A Duna túloldaláról érkezőket is a sziget fogadja, amikor átérnek a Mária Valéria hídon, ami mára a város egyik jelképévé vált. Bár a dunai átkelőknek a környéken több ezer évre visszamenő történetük van, ez Esztergom első állandó vashídja, amit 1895-ben adtak át. Az első és a második világháborúban is felrobbantották. 1944 után évtizedekig csonkán várta az újjáépítést, mígnem 2001-ben, a háborúban megsemmisült Duna-hidak közül utolsóként adták át újra a nemzet-

közi forgalomnak. A sziget első említése 1073-ból való, amikor is Salamon király és Béla herceg itt kötöttek békét; a középkorban apácakolostor állt területén. A mai hajóállomástól nem messze alapították a 11. században a bencések Szűz Mária templomát és kolostorát. A sziget mellett húzódó mellékág az esztergomi Kis-Duna, melynek mindkét partján hangulatos sétány várja a nyugalomra vágyókat. A kis folyó egyik oldalán a Kis-Duna sétány több mint százéves platánsorával, történelmi jelentőségű műemlék épületeivel, kávézóival várja a korzózni vágyókat, míg a túlsó parton az 1938-as Szent István Emlékévben ültetett hatalmas gesztenyefák sorakoznak, alattuk a város zeneiskolája, csónakháza.

Návštevník, ktorý prichádza do Ostrihomu niektorou z lodných liniek cez ohyb Dunaja, vstupuje na územie mesta na Primaciálnom ostrove, neďaleko od miesta, kde prišiel do mesta aj Rákóczi, Széchenyi, alebo Kossuth. Na základe miestne tradície sa zrodila tu, v Ostrihome verbovacom okruhu štátnika Kossutha pieseň, ktorá sa začína Esik eső karikára... (Prší, prší, do kruhu...). Aj prichádzajúcich z druhej strany Dunaja, keď prejdú cez most Márie Valérie, víta ostrov, ktorý sa stal nadnes už jedným zo symbolov mesta. Aj keď dunajské brody disponujú v okolí viacero tisícročnými históriami, jedná sa o prvý železný most Ostrihomu, ktorý bol odovzdaný do užívania v roku 1895. Bol vyhodенý do povetria tak v prvej, ako aj v druhej svetovej vojne. Po roku 1944 čakal po dlhé stáročia na rekonštrukciu, až kým v roku 2001 bol odovzdaný do užívania ako posledný

dunajský most spomedzi zbúraných počas vojny. Prvá zmienka o ostrove pochádza z roku 1073, keď kráľ Šalamún a princ Belo uzatvorili na tomto mieste mier; v stredoveku stál na jeho území kláštor pre mníšky. Neďaleko od dnešnej lodnej stanice bol založený v 11. storočí benediktínsky kostol a kláštor Panny Márie. Pozdĺž mosta sa tiahne vedľajšie rameno, ostrihomský Malý Dunaj, pričom na oboch jeho brehoch čaká na ľudí túžiacich po klude krásna promenáda. Na jednej strane rieky očakáva ľudí túžiacich po prechádzke Korzo Malého Dunaja svojou viac ako storočnou platanovou alejou, budovami disponujúcimi historickým významom, kým na druhom brehu sa nachádzajú gaštanové stromy vysadené v pamätnom roku Svätého Štefana, v roku 1938, pod nimi sa nachádza ľudová škola umenia mesta, ako aj lodenica.

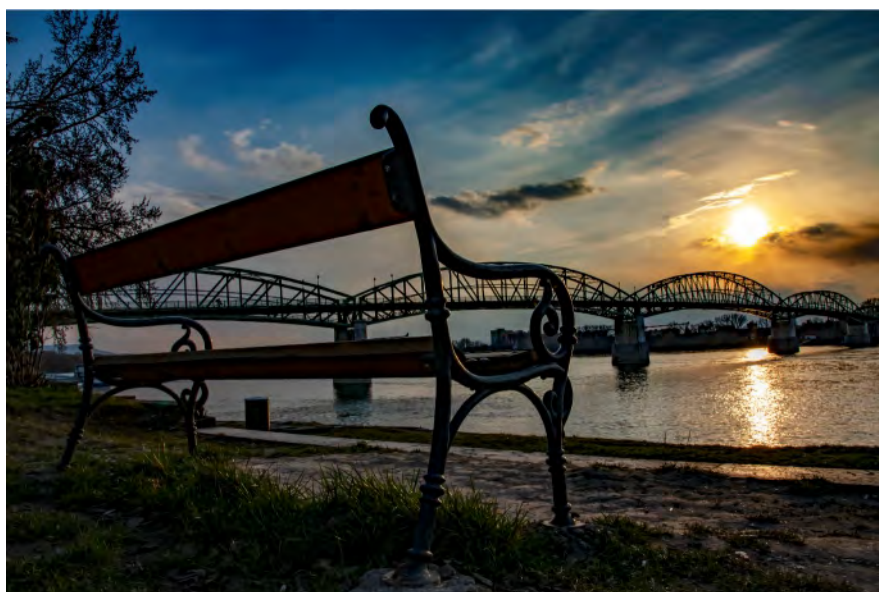

If you arrive in Esztergom on one of the summer Danube-bend boat trips, you will land in Esztergom on Primate's Island, not far from where Rákóczi, Széchenyi or Kossuth arrived in the city. According to local tradition, the Kossuth song "The rain falls in droplets..." was born here at the Esztergom station of the statesman's recruiting tour. Visitors from the other side of the Danube also arrive to the island when they cross the Maria Valeria Bridge, which has become one of the symbols of the town. Although the Danube crossings in the area have a history of thousands of years, this is Esztergom's first permanent iron bridge, opened in 1895. It was blown up in both World Wars. After 1944, it was in ruins for decades. It was the last of the Danube bridges destroyed in the war to be reopened to international traffic in 2001.

The first mention of the island dates back to 1073, when King Solomon and Prince Béla made peace here. In the Middle Ages, there was a convent on the island. The Benedictine church and monastery of the Virgin Mary were founded in the 11th century, not far from today's ferry terminal. The Little Danube of Esztergom, a tributary running along the island, has a charming promenade on both banks.

On one side of the river, the Little-Duna promenade with its more than 100-year-old rows of plane trees, historic monuments and cafés, while on the other bank, the huge chestnut trees planted in 1938 in commemoration of the St. Stephen's Year, with the town's music school and boathouse standing below.

KULTÚRA • KULTÚRA • CULTURE

Szent István városának gazdag könyvtárai, múzeumai, galériái nagyszabású nyári programkínálata között minden korosztály megtalálhatja a neki való programot.

A várban az Árpád-házi királyok és prímások palotáját bemutató Vár-múzeumon, a bazilikában található kincseket, koronázási kellékeket felso-rakoztató Főszékesegyházi Kincstáron kívül még számos felfedezésre váró tárlat rejtőzik. A főszékesegyház alatti Prímás Pince hangulatos borlagútja a Kárpát-medence borvidékeit ismerteti, és az összes tájegységből kínál is borokat. A Simor János érsek által alapított Keresztény Múzeum olyan gótikus mesterműveket tár a látogató elé, mint a 15. századi garamszent-benedeki úrkoporsó, vagy M.S. mesternek, a középkori magyar festészet

legkiválóbb, anonim mesterének passióképei. Az Esztergomban elesett Balassa Bálint nevét viselő régészeti múzeum a közelmúltban újult meg. Az ekkor kialakított Látványtárába közel 1900 darab műtárgy és 2000 könyv került. A vízivárosi dzsámi épületébe kerültek a Balassa Múzeum törökkori kiállítási tárgyai. A Főszékesegyházi Kincstár múzeumi részén tekinthetők meg a gyűjtemény legértékesebb darabjai. A Duna Múzeum Vízeuma a legújabb színfolt a város kulturális palettáján: a vízgazdálkodás múltját, jelenét, a vízzel kapcsolatos innovációkat mutatja be. Szemlélteti a víz erejének felhasználását, a folyók szabályozását, hajózással kapcsolatos érdekességeket, vagy épp a klímaváltozást.

Spomedzi bohatých zbierok knižníc, múzeí, galérií mesta Svätého Štefana, z bohatej ponuky letných programov si nájde každá veková skupina jemu blízky program.

V hrade sa nachádza okrem Hradného múzea prezentujúceho paláce kráľov rodu Arpádovcov, a arcibiskupov, v bazilike, okrem Klenotnice Hlavnej katedrály, kde sú uložené a vystavené rôzne poklady, korunovačné relikvie sa ukrýva ešte množstvo výstav, ktoré čakajú iba na ich objavenie. Vinný tunel Prímás Pince (Primaciálnej pivnice) poskytuje prehľad o vinárskych oblastiach Karpatskej kotliny, a taktiež ponúka vína zo všetkých oblastí. Kresťanské múzeum založené arcibiskupom Jánosom Simorom predstavuje návštevníkom také gotické majstrovské diela, ako je gotický model Božieho hrobku z 15. storočia z Hronského Beňadiku, alebo naj-

krajšie diela anonymného majstra M.S., najlepšieho stredovekého maďarského maliarstva. Archeologické múzeum nesúce meno básnika Valentína Balassu, ktorý padol pri Ostrihome bolo nedávno zrekonštruované. Do výstaviska vytvoreného v tomto období bolo umiestnených takmer 1900 umeleckých predmetov a 2000 kníh. Do budovy mešity Vodného mesta boli uložené výstavné predmety Múzea Balassu pochádzajúcich z tureckých čias. V muzeálnej časti Klenotnice Hlavnej katedrály si môže návštevník prezrieť najhodnotnejšie kusy zbierky. Vízeum (Vodné múzeum) dunajského múzea je najnovším dielom na kultúrnej palete mesta: prezentuje minulosť a prítomnosť hospodárenia vodou, inovácie súvisiace s vodou. Predstavuje využitie vodnej sily, zaujímavosti ohľadne regulácie vodných tokov, plavby, alebo klimatické zmeny.

The city of St Stephen has many libraries, museums and galleries, offering a summer programme for all ages.

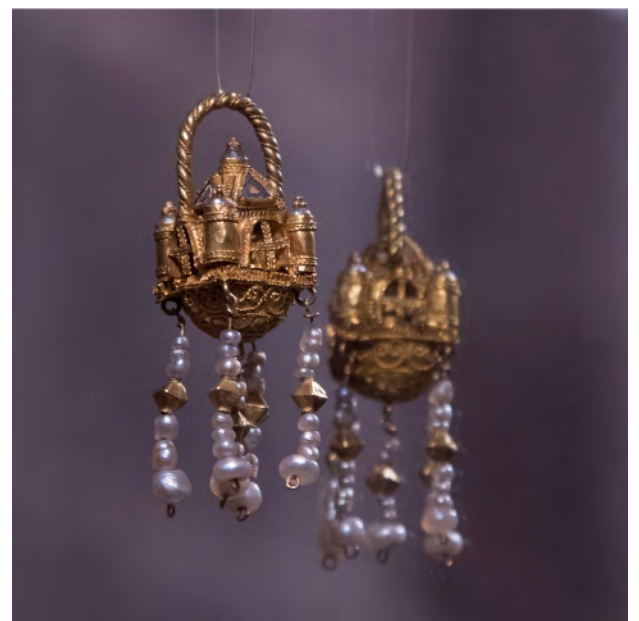
The castle, there are many exhibitions to discover beside the Castle Museum exhibiting the palace of the Árpád House kings and Primates, the Cathedral Treasury in the Basilica with the treasures and coronation paraphernalia. The atmospheric wine tunnel of the Primate's Cellar under the cathedral presents the wine regions of the Carpathian Basin and offers wines from all regions. The Christian Museum, founded by Archbishop János Simor, displays Gothic masterpieces like the 15th century Lord's Coffin of Garamszentbenedek and the passion paintings of Master M.S., the most outstanding anonymous master of medieval Hungarian painting.

The archaeological museum named after Bálint Balassa, who died in Esztergom, has recently been renovated. The new museum, built at that time, has nearly 1900 artefacts and 2000 books. The Balassa Museum's artefacts from the Ottoman-era have been moved to the mosque building in the Water Town. The most valuable items of the collection are on display in the museum section of the Cathedral Treasury. The Danube Museum's Vízeum is the latest addition to the city's cultural offering, presenting the past and present of water management and water-related innovations. It illustrates the use of the power of water, the regulation of rivers, shipping and climate change.

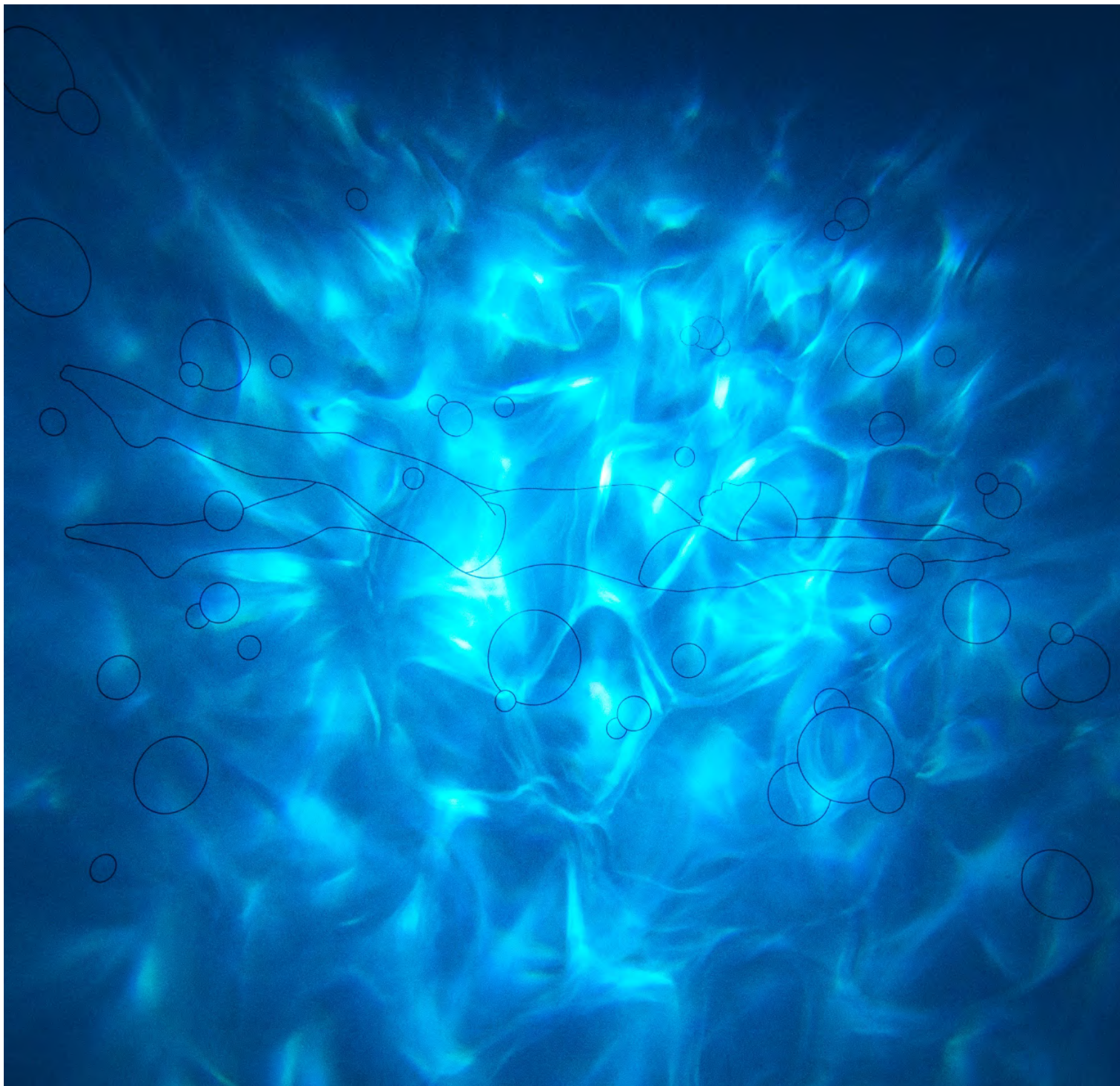

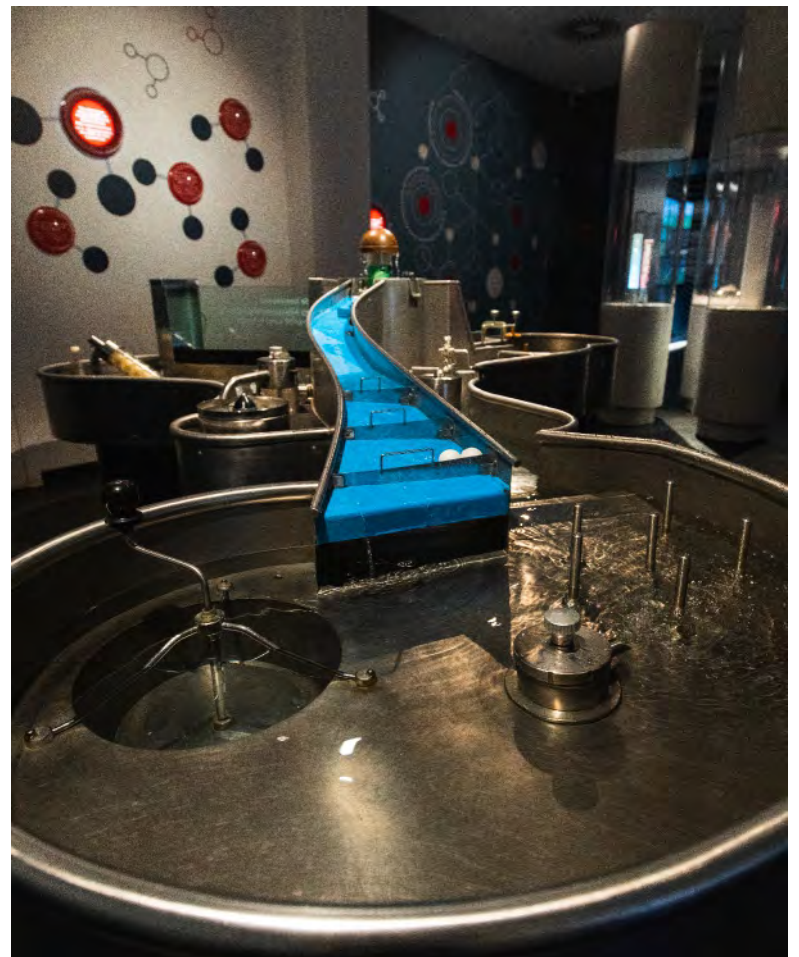

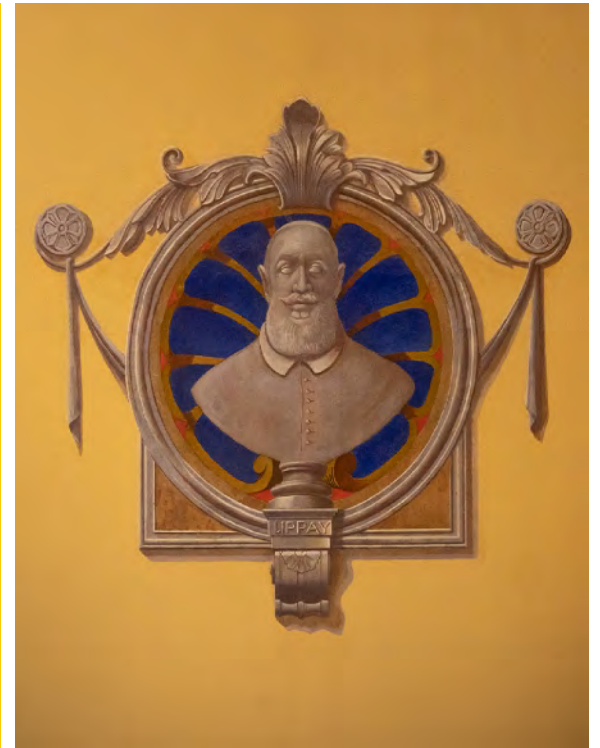

ESZTERGOM, BABITS MIHÁLY VÁROSA OSTRIHOM, MESTO BÁSNIKA MIHÁLYA BABITSA ESZTERGOM, TOWN OF MIHÁLY BABITS

A város, és annak varázslatos természeti környezete számos művészt meghihletett az évszázadok alatt, mégis viszonylag kevesen választották Esztergomot második lakhelyüknek. Babits Mihály és felesége, Török Sophie 1924-ben vásárolták meg a város fölötti hegyoldalon azt a kis földszintes présházat, amit később a két háború közti irodalmi élet egyik központjává tettek. A költő szinte minden szabadidejét az előhegyi villában töltötte, közel hatvan műve köthető az esztergomi helyszínhez. Bekapcsolódott a város mindennapi kulturális életébe, felolvasóesteket tartott a Fürdő Szállóban, versei születtek a prímási székhelyről és a „bölcsházáról”,

számos író, költő, művész, műfordítót láttak vendégül, több ízben itt szerkesztették a Nyugatot. Vendégeik mind otthagyták kézjegyüket a kis ház autogram-falán. Ma már nem titok, hogy a nem kedvelt, vagy irodalmilag kevésbé becsült vendégek puhább rajzszenet kaptak, majd a nevüket letörölték a falról, míg a megőrzésre szánt szignókat Török Sophie konzerválta. Az autogram-falat azóta már többször restaurálták, az egykori présházából lett nyaraló pedig nyaranta múzeumként működik. Aki felkapaszkodik a költőről elnevezett utcán meglátogatni a helyet, azonnal megérti, hogy Babits miért szeretett bele az innen feltároló panorámába.

Mesto, a jeho okúzľujúce prírodné prostredie nadchlo počas stáročí mnohých umelcov, napriek tomu si vybralo pomerne málo z nich Ostrihom za svoj druhý domov. Mihály Babits, a jeho manželka, Sophie Török si zakúpili v roku 1924 malú prešovňu na stráni kopca nad mestom, z ktorej potom vytvorili jedno z centier literárneho života medzi dvomi vojnami. Básnik strávil takmer všetok svoj voľný čas vo vile na kopci, s ostrihomskou lokalitou je spojených takmer šesťdesiat jeho básní. Zapojil sa do každodenného kultúrneho života mesta, vo Fürdő Szálló organizovali rôzne literárne večierky, zrodili sa tu jeho básne o arcibiskupskom sídle, a „múdrej bazilike”, hostili to mnohých spisovateľov, básnikov, umelcov,

prekladateľov, a viackrát editoval na tomto mieste slávny literárny časopis Nyugat (Západ). Všetci návštevníci zanechali svoje podpisy na múre autogramov malého domčeka. Dnes už nie je žiadnym tajomstvom, že menej obľúbení návštevníci, prípadne ktorí v literatúre nezohrávali tak dôležitú úlohu, dostávali mäksie kriedy, následne ich podpisy boli zotreté zo steny, kým podpisy, ktoré mali byť zachované konzervovala Sophie Török. Stena autogramov bola odvtedy už viackrát reštaurovaná, a víkendoví domček prerobený z bývalej prešovne funguje každé leto ako múzeum. Kto sa vyšplhá po ulici nesúcej meno básnika za účelom návštevy tohto miesta, okamžite pochopí, prečo sa zalúbil Babits do tejto panorámy.

The city and its magical natural surroundings have inspired many artists over the centuries, yet relatively few have chosen Esztergom as their second home. In 1924, Mihály Babits and his wife Sophie Török bought a small, single-storey press house on the hillside above the town, which they turned into one of the centres of literary life between the two wars. The poet spent almost all his free time in the villa on the hill and authored more than sixty of his works here. He was involved in the everyday cultural life of the town, giving readings at the Bath Hotel, writing poems about the Primate's seat and the "wise basilica", hosting many writers, poets, artists and literary translators, and working with them on several issues of the

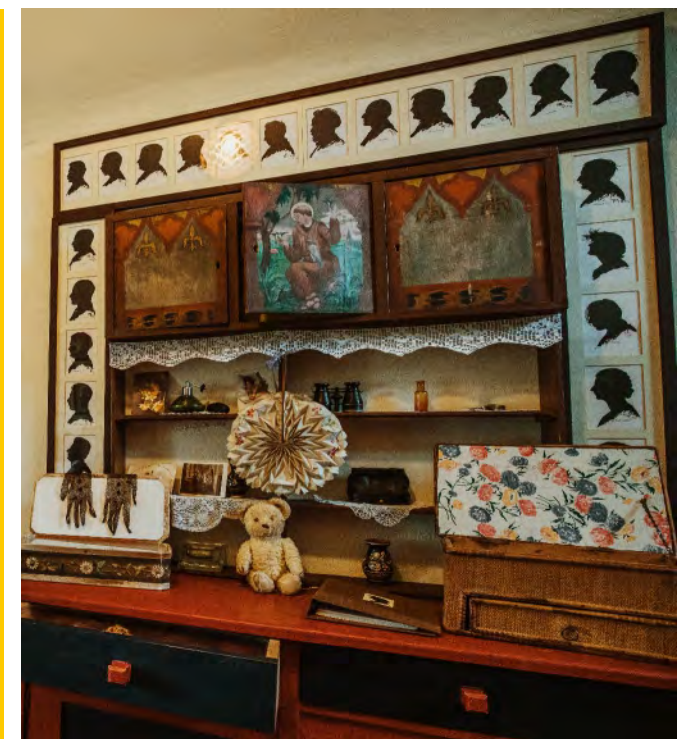
literary publication, "Nyugat". His guests all left their signatures on the autograph wall of the small house. It is no secret today that guests who were unpopular or less appreciated in literary circles were given softer charcoal, and their names were erased from the wall, while Sophie Török conserved the signatures she thought important. The autograph wall has since been restored several times, and the former wine press house-turned-cottage is now a museum in summer. Anyone who climbs up the street named after the poet to visit the place will immediately understand why Babits fell in love with the panorama that emerges from here.

VÁROSHÁZA • RADNICA • THE CITY HALL

A Széchenyi téren álló Bottyán-palota a középkori Szent Miklós-templom maradványaira épült. Bottyán János – a híres „Vak” Bottyán kuruc generális – egykori nemesi kúriájában közel háromszáz éve működik a városháza. A ház egykori ura a török elleni harcokban híresült el, amikor a történet szerint álruhában belopózott az akkor oszmán kézen lévő Érsekújvárra, a minaretből kidobta a müezzint, majd épségben elmenekült. Később részt vett a Magyarországot felszabadító hadjáratokban, Esztergom felszabadítása után a vár lovasságának főhadnagya lett. Katonai karrierje itt nem ért véget, de az 1699-es karlócai béke után visszatért Esztergomba, földszintes házába. Az épületet 1684-ben emeltette, és 1698-ban I. Lipót nemesi kúriának nyilvánította. A döntés azzal járt, hogy a telek kikerült a város fennhatósága alól, ami akkora felháborodást keltett, hogy a főbíró a kaput bedöntve fegyveresekkel hurcolta el Bottyánt. Bár a Rákóczi-szabad-

ságharc kitörésekor még a császári erőket szolgálta, 1704-ben Kuckländer esztergomi várkapitány felségárulás vádjával mégis letartóztatta, az épületet pedig elkobozta tőle. A kapitány birtokba vette a kúriát, amit halála előtt még feleségének ajándékozott. Az özvegy 1726-ban elhunyt, ezt követően 1728-ban a város megvásárolta az épületet a budai kamarától 4400 forintért, amit elkezdtek barokk stílusban átalakítani, emeletet húzni rá. Ekkor az emelet még fából volt, ami leégett, így 1771-73 között újjáépítették, ekkor nyerte el mai formáját. Mária Terézia adományából építették a mai Bottyán János utcai épületrészt gimnázium céljára, ami közel egy évszázadig működött itt. Az iskola falai közt volt diák Baross Gábor, a későbbi „vasminiszter” is. Az iskola és a városháza épületét a két világháború között belül is összekapcsolták.

Palác Bottyána stojaca na námestí Széchenyi bol vybudovaný na zbytkoch stredovekého kostola Svätého Mikuláša. V bývalej šľachtickej kúrii Jánosa Bottyána – slávneho kuruckého generála „Slepého” Bottyána – funguje takmer tristo rokov Radnica. Bývalý vlastník domu sa preslávil v bojoch proti Turkom, keď podľa historiky sa preoblečený vkradol do Nových Zámkov, ktoré bolo vtedy v rukách Turkov, a z minaretu vyhodil muezzina, následne bez problémov unikol. Neskôr sa zúčastnil v ťaženiach pre oslobodenie Uhorska, a po oslobodení Ostrihomu sa stal nadporučikom jazdeckta mesta. Jeho vojenská kariéra sa tým neskončila, ale po mieri pri Karlovcí v roku 1699 sa vrátil do Ostrihomu, do svojho prízemného domu. Budovu dal postaviť v roku 1684, a v roku 1698 prehlásil stavbu Leopold I. za kúriu. Rozhodnutie malo za následok, že pozemok bol vyňatý spod nadvlády mesta, čo spôsobilo takú patáliu, že richtár nechal odvieť

Bottyána zbrojnošmi. Napriek tomu, že pri vypuknutí oslobodzovacích bojov Rákócziho slúžil ešte v cisárskej armáde, v roku 1704 ho ostrihomský hradný kapitán Kuckländer zatkol, bol obvinený z velezrady, a skonfiškovoal mu jeho budovu. Kapitán sa usídlil v kúrii, ktorú daroval pred svojou smrťou svojej manželke. Vdova zomrela v roku 1726, následne v roku 1728 mesto dokúpilo budovu od Budínskej komory za 4400 forintov, ktorú začali rekonštruovať v barokovom slohu, a pristavili naň jedno poschodie. Poschodie bolo postavené ešte z dreva, ktoré vyhořelo, znovu zrekonštruované v období 1771-73, a vtedy získala budova svoju súčasnú formu. Z darov Márie Terézie bola vybudovaná časť budovy v dnešnej ulici Bottyán János na účely gymnázia, ktoré tu fungovalo takmer jedno storočie. Medzi múrmi školy bol študentom aj Gábor Baross, neskorší „železný minister“. Budovy školy a radnice bolo medzi dvomi svetovými vojnami prepojené.

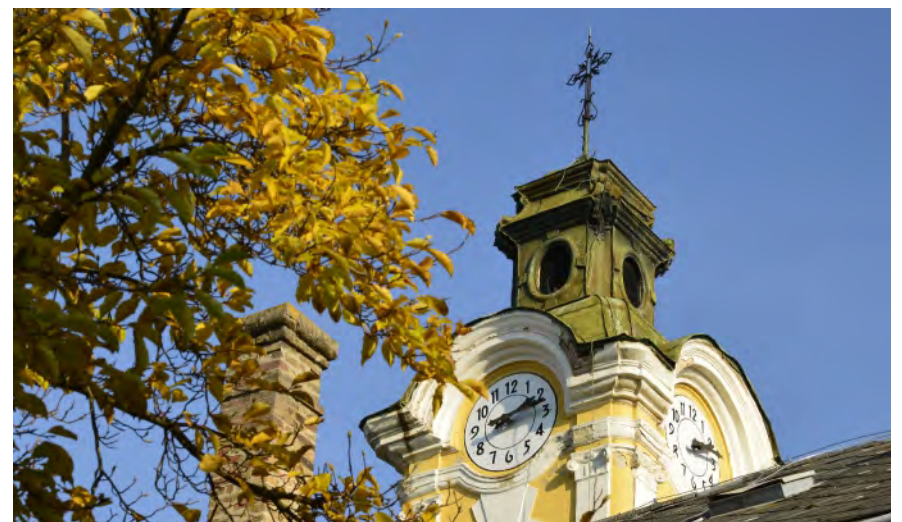
The Bottyán Palace on Széchenyi Square is built on the remains of the medieval Church of St Nicholas. The former noble mansion of John Bottyán – the famous "Blind" Kuruc General Bottyán – has been the Town Hall for almost 300 years. The former lord of the house became famous during the battles against the Ottoman, when, according to the story, he sneaked into the then Ottoman-held town of Nové Zámky in disguise, threw the muezzin out of the minaret and fled unharmed. Later, he participated in the campaigns to liberate Hungary, and after the liberation of Esztergom, he became a lieutenant of the castle's cavalry. His military career did not end there, but after the Karlóca Peace of 1699, he returned to his single-storey house in Esztergom. The building was erected in 1684 and declared a noble mansion by Leopold I in 1698. The decision meant the land was taken out of the city's jurisdiction, which caused such an outcry that the chief magistrate broke the gate down and dragged Bottyán away with armed men.

Although he was still serving the imperial forces at the outbreak of the Rákóczi War of Independence, he was arrested in 1704 by the Esztergom castle captain Kuckländer on charges of treason and had the building confiscated from him. The captain took possession of the mansion, which he ceded to his wife before his death. The widow died in 1726, and in 1728, the town bought the building from the Treasury in Buda for 4400 forints, and began renovating it in Baroque style, adding a floor. At that time, the floor was still made of wood, which burned down, but it was rebuilt between 1771-73, when it took its present form. The present building on János Bottyán Street was built with a donation from Maria Theresa for a secondary school, which operated here for almost a century. Gábor Baross, the later "Minister of Iron", was a student there. The school and the town hall building were internally connected between the two world wars.

FÜRDŐKULTÚRA • KÚPELNÁ KULTÚRA BATH CULTURE

Esztergom méltán nevezhető a magyar fürdőkultúra bölcsőjének, hiszen III. Béla első felesége, antiochiai Chatillon Anna 1170 és 1184 között itt alapította meg az ország első közfürdőjét. A később itt létesült ispotályban a fürdővizet gyógyításra használták. A török hódoltság ideje alatt is építettek fürdőket a Víziváros hőforrásaira. A korabeli Esztergom legpompásabb fürdője, Rüstem pasa fürdője a tizenöt éves háború során elpusztult, a közelében álló kis fürdőt 2009-ben tárták fel a régészek. A környék első szállodája, a Fürdő Szálló 1842-ben nyitotta meg kapuit. A 29,6 fokos termálvízre alapozva az Esztergomi Takarékpénztár 1912-ben építette fel az ország első

fedett uszodáját Váczy-Hübschl Kálmán tervei alapján. 1927-ben 50 méteres medencével bővítették a fürdőkomplexumot. A medencében készült a világhírű fotóművész, André Kertész fényképe, a Víz alatt úszó, amikor a víz torzítását próbálta megörökíteni a művész. A két világháború között Esztergom fürdővárosként volt ismert, Budapest Baden-Badenjeként emlegették strandfürdője miatt. A fürdővel szemben, a Prímás-szigeten 2005 óta várja vendégeit az Aquasziget teljes körű szolgáltatásokkal, élmény- és strandfürdő résszel, szaunákkal, valamint csúszdákkal.

Ostrihom možno právom nazvať ako kolískou maďarskej kúpeľnej kultúry, nakoľko prvá manželka III. Belu, Anna Chatillon z Antiochie založila na tomto mieste medzi rokmi 1170 a 1184 prvé verejné kúpele krajiny. V špitáli založenom neskôr sa používala voda z prameňa na liečenie. Aj počas tureckej nadvlády sa budovali kúpele na termálnych prameňoch Vodného mesta. Bývalé najkrajšie kúpele Ostrihomu, kúpele pašu Rüstema boli zničené počas pätnásťročnej vojny, malé kúpele nachádzajúce sa v blízkosti odkryli archeológovia v roku 2009. Prvý hotel regiónu, Fürdő Szálló (Hotel kúpele) otvorilo svoje brány v roku 1842. Opierajúc sa o termálnu vodu s teplotou 29,6 stupňov vybudovala

Ostrihomská sporiteľňa v roku 1912 na základe projektovej dokumentácie Kálmána Váczy-Hübschla prvú krytú plaváreň v krajine. V roku 1927 bol rozšírený kúpeľný komplex o 50 metrový bazén. V bazéne bola vyhotovená fotografia svetovo známeho fotografického umelca Andrého Kertésza s názvom Plávajúci pod vodou, keď sa umelec pokúsil zachytiť vodou skresľovaný obraz. Medzi dvomi svetovými vojnami bol známy Ostrihom ako kúpeľné mesto, hovorilo sa o ňom ako Baden-Baden Budapešti kvôli jeho kúpeľom. Oproti kúpeľom, na Primaciálnom ostrove víta svojich hostí od roku 2005 Aquasziget (Aquaostrov) so svojimi komplexnými službami, zážitkovými kúpeľmi, saunami, ako aj kĺzačkami.

Esztergom can rightly be called the cradle of Hungarian bathing culture, since it was here that Béla III's first wife, Anna Chatillon of Antioch, founded the country's first public baths here between 1170 and 1184. The water was used for healing in the hospital later established here. Baths were also built on the thermal springs of Water Town during the Ottoman occupation. The most magnificent bath of Esztergom at that time, the baths of Rüstem Pasha, were destroyed during the Fifteen Years' War, and archaeologists excavated the small bath in 2009. The first hotel in the area, the Spa Hotel, opened in 1842. The Esztergom Savings Bank built the

country's first indoor swimming pool designed by Kálmán Váczy-Hübschl in 1912 with 29.6 °C thermal water. It was in this pool that the world-famous photographer André Kertész took his photograph Underwater Swimmer, which was an attempt to capture the distortion of the water. Esztergom was known as a spa town between the two world wars, often called the Baden-Baden of Budapest for its open-air swimming pool. Aquasziget has been open on Primate Island opposite the spa since 2005, offering various services, including a spa and an aqua park, saunas and slides.

A PALATINUS-TÓ • PALATÍNSKE JAZERO LAKE PALATINUS

A belváros nyüzsgésétől távol, Esztergom kertvárosi részén fekszik a Palatinus-tó. A kristálytisztá vizű tó a fürdőzni vágyók paradicsoma. A környék legnagyobb tava maga 32 hektárjával bányatóként kezdte karrierjét az '50-es években, amikor tömedéknek homokot nyertek ki itt a környező bányák részére. A hatvanas-hetvenes években először a Dorogi Szénbányák KISZ Bizottsága kapott engedélyt hétvégi nyaraló építésére, ezt hamarosan a környező üzemek faépületei követték. Az azóta eltelt évtizedek-

ben igazi szabadidős központtá nőtte ki magát a helyiek "Palája". A tó körül vendéglátóipari egységek, üzletek, szórakozóhelyek nyíltak, de akinek nem lenne elég, hogy a hegyekkel teletűzdelt panorámában gyönyörködhet úszás közben vagy a tó partján, az a vízi csúszdázást, vízibiciklizést is kipróbálhatja, vagy bejelentkezhet az itt működő bújárbázisra is. A tó és környezete 2021-ben teljesen megújult, modern fogadóépülettel várja a fürdőzni vágyókat.

Ďaleko od ruchu centra mesta, v záhradnom meste Ostrihomu leží Palatínovo jazero. Jazero s kryštálovo priehľadnou vodou je rajom ľudí túžiacich po kúpaní. Najväčšie jazero okolia so svojou rozlohou 32 hektárov začala svoju kariéru v päťdesiatych rokoch ako banské jazero, keď tu dolovali piesok pre okolité bane. V šesťdesiatich-sedemdesiatich rokoch získalo povolenie pre budovanie víkendového domu najprv Výbor Komunistického zväzu mládeže Uhoľných baní v Dorog, potom onedlho nasledovali ďalšie drevené stavby okolitých podnikov. Počas desaťročí,

ktoré uplynuli od týchto čias sa stalo z neho skutočným centrom voľného času, "Pala" miestnych. Okolo jazera boli otvorené pohostinské podniky, ale komu by nestačilo, aby sa mohol počas plávania alebo na brehu jazera kochať krásou panorámy a okolitými horami, môže si vyskúšať vodnú kĺzačku, vodné bicykle, prípadne sa môže prihlásiť aj do fungujúcej základne potápačov. Jazero a jeho okolie bolo úplne zrekonštruované v roku 2021, očakáva milovníkov kúpeľníctva modernou prijímacou budovou.

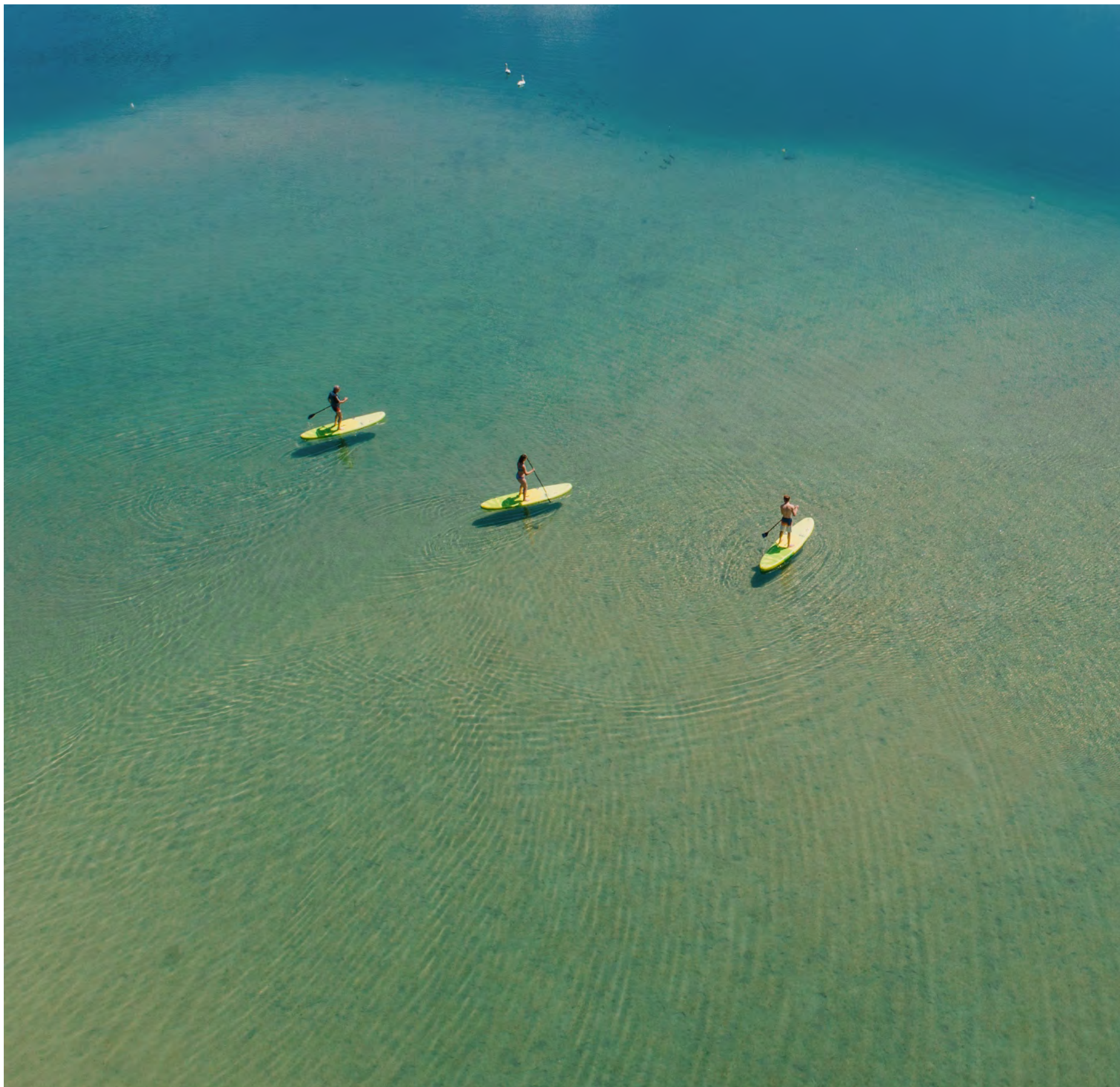

Away from the hustle and bustle of the city centre, in the suburbs of Esztergom, lies Lake Palatinus. The crystal-clear waters of the lake are a paradise for bathers. The largest lake in the area, with its 32 hectares, was initially a mining site in the 1950s. Sand was excavated from it to be used as a backfill in the surrounding mines. In the 1960s and 1970s, the Hungarian Young Communist League of the Dorog Coal Mines first obtained permission to build a weekend cottage, which was soon followed by further wooden buildings for the surrounding factories. In the decades since then,

the "Pala" of the locals has developed into a real leisure centre. Bars, restaurants, shops and entertainment venues have opened around the lake, but if that is not enough, the panorama of the surrounding mountains offers an attractive backdrop for swimming or lying on the lake shore. The guest can try water slides, pedal boats, or check in at the diving base. The lake and its surroundings were completely renovated in 2021, and a modern reception building awaits visitors.

BÚBÁNATVÖLGY, KERÉK-TÓ

A királyváros egyik rejtett kincse a tőle keletre fekvő Búbánatvölgy. A nagyrészt érintetlen völgy a Maróti-hegyek és a Szamár-hegy között nyúlik el. A hatvanas években négy tavat alakítottak ki főleg a horgászok számára. A környék kiváló akár a nyugodt pihenésre, akár az aktív kikapcsolódásra vágyóknak. 2021-ben nyílt meg a Kerektavi Természetház a tó partján, ahol oktatótermekek, öltözőket, mosdókat és büfét alakítottak ki, mindezt úgy, hogy a közösségi tér alkalmas lesz kiállítások, rendezvények befogadására is. A völgy bejáratánál, a 11-es út és a Duna közötti területen

római kori őrtorony alapfalai fekszenek. Innen nem messze, a Duna fölött magasodik a Hideglelős-kereszt, ahonnan belátni a folyószakaszt és a túlparti Kovács-pataki sziklákat. A csúcs nevét 1784-ben kapta a Nagy Mihály, esztergomi lakos által állíttatott keresztről. A Kerek-tavat elhagyva egy rövid túrával érhető el a Vaskapu-hegy lábánál, az erdő mélyén megbúvó Fári-kút. A félkör alakú támfallal körbevett forrás pihenőhellyel is rendelkezik az itt haladó turistaútvonal mentén.

Jedným z tajných pokladov kráľovského mesta je Údolie zármutku nachádzajúce sa na východ od mesta. Prevažne nedotknuté údolie sa rozprestiera medzi kopcom Maróti a horou Szamár. V šesťdesiatich rokoch boli vytvorené štyri jazerá, predovšetkým pre milovníkov rybárčenia. Okolie je ako stvorené pre kludný, ale aj pre aktívny oddych. V roku 2021 bola odovzdaná do užívania Kerektavi Turistaház (Turistický dom pri Okružlom jazere) na brehu jazera, kde vytvorili školiace miestnosti, šatne, toalety a bufet, to všetko tak, aby toto miesto bolo vhodné aj na organizovanie výstav, podujatí. Pri vchode do údolia na území medzi cestou

č. 11. a Dunajom sa nachádzajú základné múry strážnej veže z rímskych dôb. Neďaleko odtiaľto sa týči nad Dunajom Hideglelős-kereszt (Križ zimomriavky), odkiaľ je vidieť úsek rieky, ako aj sklady Kovács-patak (Kováčsky potok) na druhom brehu. Vrchol dostal svoje meno v roku 1784 po kríži postavenom obyvateľom Ostrihomu, Mihályovi Nagyovi. Ak opustíme Kerek-tó, krátkou túrou sa dostaneme na úpäti Vaskapu-hegy (Hora železnej brány) k Fári-kút (Studňa Fári). Prameň v tvare polkruhu obklopený oporným múrom disponuje aj odpočívadlom pozdĺž tadiaľto vedúcich turistických trás.

One of the hidden treasures of the royal city is the Búbánatvölgy, the Valley of Melancholy to the east. The largely untouched valley stretches between the Marót Hills and the Szamár Hill. Four lakes were created here in the 1960s, mainly for anglers. The Kerektó Tourist Hostel was opened on the lakeshore in 2021, with classrooms, changing rooms, toilets and a canteen, and a community space for exhibitions and events. At the entrance to the valley, between road 11 and the Danube, lie the foundations of a

Roman watchtower. Not far from here, overlooking the Danube, is the Crucifix of Shivers, which overlooks the river and the Kovácspatak cliffs on the opposite bank. The peak was named in 1784 after the cross erected by Mihály Nagy, a resident of Esztergom. Leaving the lake, the Fári Fountain is a short hike away, hidden in the forest at the foot of the Vaskapu Hill. The spring, surrounded by a semi-circular retaining wall, also has a resting place along the hiking trail.

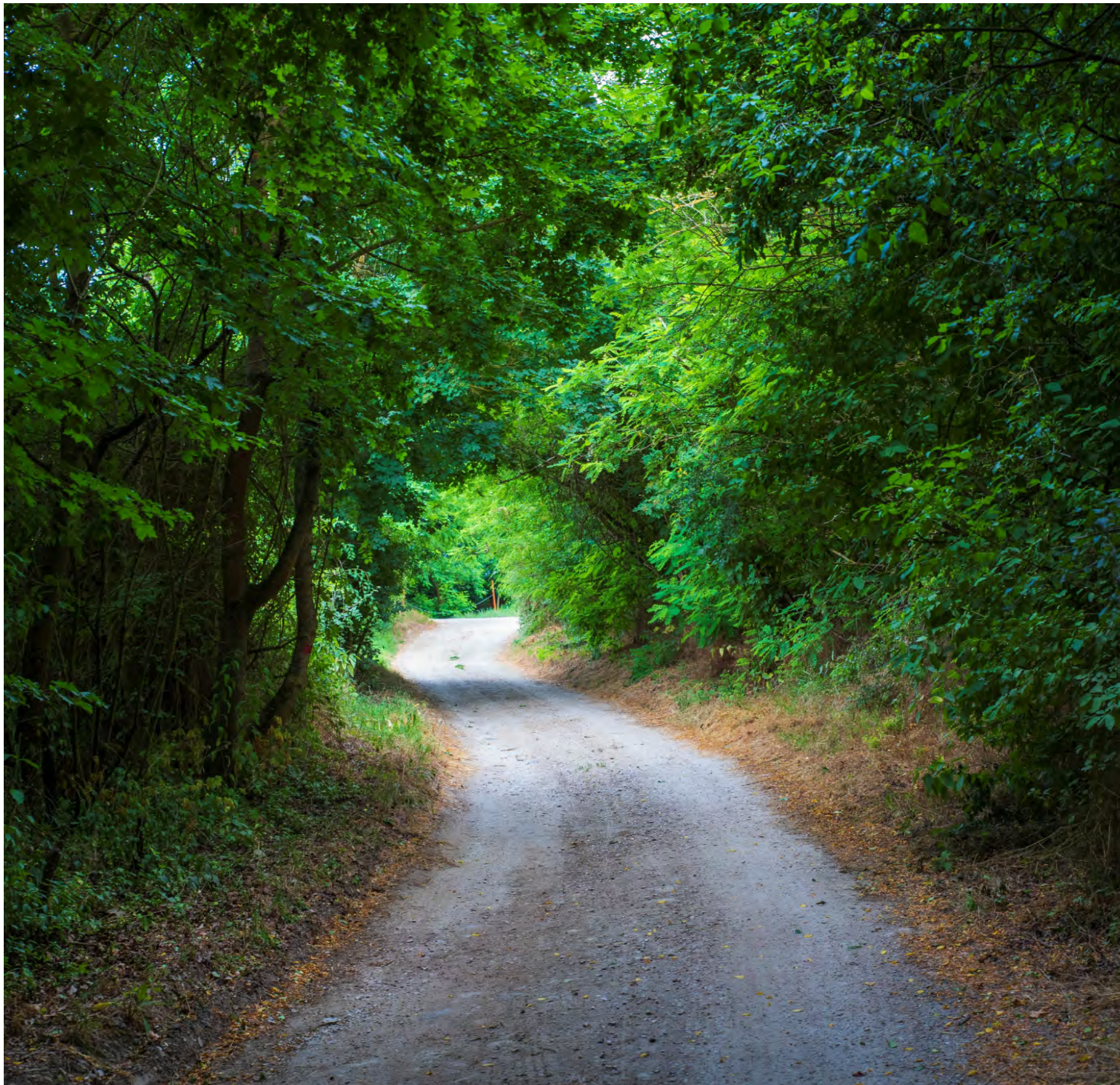

TERMÉSZET, TÚRAÚTVONALAK PRÍRODA, TURISTICKÉ TRASY NATURE, HIKING TRAILS

Esztergomot földrajzi fekvése, természeti adottságai, a Duna folyam, a Pilis és a Visegrádi-hegység közelsége ideálissá teszik a túrázásra, kirándulásra, vízi- és kerékpáros sportokra. A várost átszeli az EuroVelo 6-os Duna menti kerékpárút, a környező hegységeket pedig több száz kilométernyi turistaút hálózta be.

A város közelében működik a Duna-Ipoly Nemzeti Park Strázsa-hegyi tanösvénye, amely gazdag növényvilágát annak köszönheti, hogy a terület évtizedekig lőtérként funkcionált, így háborítatlan állapotban megőrizhette természeti értékeit. A tanösvény érinti a Strázsa-hegy csúcsát, ahonnan remek körpanoráma tárul Esztergomra és Esztergom-Kertvárosra a Palatinus-tóval.

A belvárosból és a vasútállomásról könnyen megközelíthető a helyiek kedvenc kirándulóhelye, a 404 méter magas Vaskapu-hegy. Az 1914-ben itt épült menedékház ma Brill Gyula nevét viseli.

A kiránduló Esztergomból Dobogókő irányába indulva éri el Pilisszentléleket. A Pilis hegyei közt megbúvó falu a középkorban a pálos rend birtoka volt, határában, egy domboldalon, az egyetlen magyar alapítású férfi szerzetesrend kolostorának romjai tűnnek fel. A 300 lelket számoló települést számos barlang, sziklaszirt, magaslat veszi körbe. Az egyik ilyen csúcs a Fekete-hegy, ahol a természetjárók kulcsosházat vehetnek igénybe. Az ország talán legvadregényesebb turistaépülete pár éve újult meg kívülről-belülről, minden modern igényt kielégítően.

Ostrom je ideálnym miestom pre turistiku a výlety z dôvodu svojej polohy, prírodných daností, blízkosti rieky Dunaj, Vyšehradské pohorie a Pilis, ako aj na vodné- a cyklistické športy. Cez mesto prechádza medzinárodná cyklotrasa EuroVelo6 pozdĺž Dunaja, a vytvára sieť v okolitých kopcoch v dĺžke viacerých stoviek kilometrov. V blízkosti sa nachádza náučný chodník Národného parku Dunaj - Ipeľ na hore Strázsa (Strážca), ktorý vďačí svojej bohatej flóre tomu, že územie bolo používané počas desaťročí ako strelnica, čím si mohlo zachovať svoje prírodné hodnoty. Náučný chodník sa dotýka vrcholu hory Strázsa, odkiaľ sa naskytá fantastická okružná panoráma na Ostrihom, a Záhradné mestečko Ostrihomu s Palatinovým jazerom.

Z centra mesta, ako aj zo železničnej stanice je jednoduchý prístup k

oblúbenému výletnému miestu miestnych, k Vaskapu-hegy vysokej 404 metrov. Turistická chata vybudovaná v roku 1914 dnes nesie meno Gyula Brilliho.

Za turista dostane do Pilisszentlélek (Huty) v smere Dobogókő. Dedinka ukrytá medzi vrchmi pohoria Pilis bola v stredoveku majetkom rádu Pálošov, na jej okraji, na stráni sa vyvyšujú ruiny kláštora jediného rehoľného rádu pre mužov založeného v Uhorsku. Obec s 300 obyvateľmi je obklopená mnohými jaskyňami, skalnými bralami, vyvýšeninami. Jedným z takýchto vrcholov je Fekete-hegy (Čierny vrch), kde nájdete turistu tzv. „dom s kľúčom“. Jedna z najromantickejších turistických budov krajiny bola kompletne zrekonštruovaná pred niekoľkými rokmi, a dnes spĺňa všetky požiadavky.

Esztergom's geographical location, its natural features, the proximity of the Danube River, the Pilis and the Visegrád hills make it ideal for hiking, excursions, water and cycling. EuroVelo 6 Danube cycle route crosses through the city and surrounding mountain ranges, offering hundreds of kilometres of hiking trails. The Strázsa Hill Nature Trail of the Danube-Ipoly National Park is near the town, which owes its rich flora to the fact that the area was used as a shooting-range for decades, thus its natural assets were preserved in an undisturbed state. The trail reaches the top of Strázsa Hill, from where you can enjoy a magnificent panorama of Esztergom and Esztergom-Kertváros with Lake Palatinus.

It is easy to reach the 404-metre-high Vaskapu Hill, a favourite hiking

spot of the locals from the city centre and the railway station. The mountain shelter, built here in 1914, now bears the name of Gyula Brillii.

Hikers can reach Pilisszentlélek from Esztergom in the direction of Dobogókő. In the Middle Ages, the village was the property of the Order of the Hermits of St. Paul, and the ruins of the only monastery of a male order founded in Hungary can be on the hillside. The village of 300 inhabitants is surrounded by many caves, cliffs and high plateaus. One of these peaks is the Fekete Hill, where hikers can rent a cabin. Perhaps the country's most romantic tourist building, it was renovated inside and out a few years ago to meet all modern requirements.

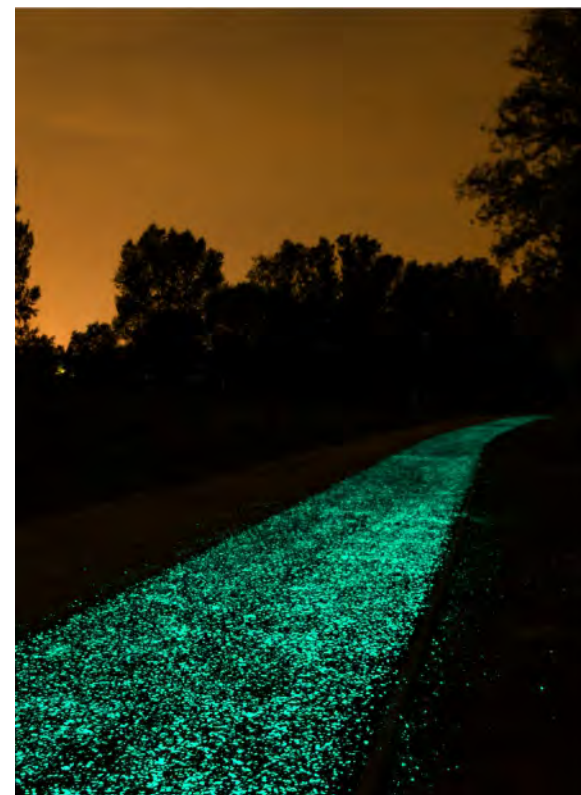

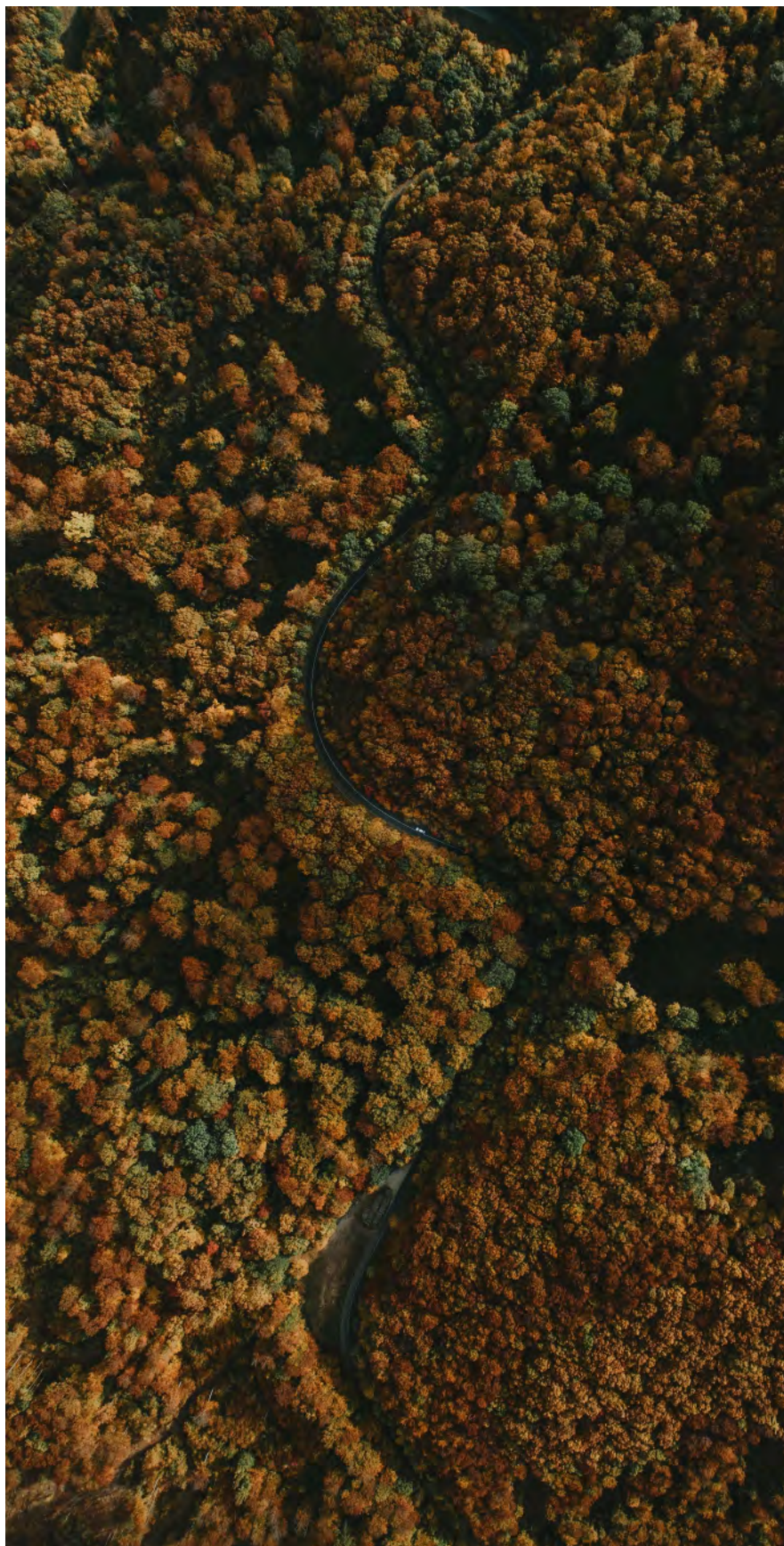

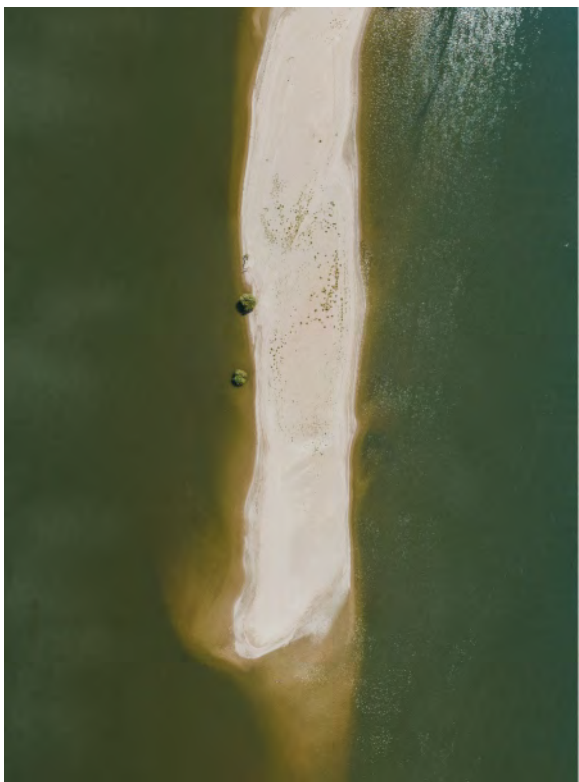

PILISSZENTLÉLEK · HUTA · PILISSZENTLÉLEK

Pilisszentlélek a Pilis 5-600 méter magas csúcsai közt meghúzódó völgyben fekszik. Első említése 1263-ból való, amikor IV. Béla az itteni királyi vadászkastélyt és a „Benedekvölgye” nevű erdős völgyet a pálosoknak adományozta, akik egy kolostor építésébe fogtak a területen. Az adományozást 1287-ben IV. László megerősítette. A pálosok az egyetlen magyar alapítású férfi szerzetesrend. Alapítója az esztergomi születésű Boldog Özséb. 1526 után a kolostor elpusztult, a falu elnéptelenedett egészen 1740-ig, amikor 16 szlovák jobbágy- és zsellércsaládot telepítettek be a Nyitra

vidékéről. A falu szépen fejlődött, újabb családokat telepítettek ide, a 19. században felépült az új plébánia. A szlovák többségű falu lakosságának nagy részét a második világháború utáni lakosságcsere-egyezmény értelmében Csehszlovákiába telepítették. A gyönyörű fekvésű falut 1985-ben közigazgatásilag Esztergomhoz csatolták, azóta a város része. Máiig őrzi szlovák identitását: főutcáján működik a szlovák tájház. A település, és a föllette magasodó Fekete-hegyen található turistaház az ide látogatók kedvenc úti célja.

Pilisszentlélek (Huta) leži v údolí medzi 500 - 600m vysokými vrcholmi pohoria Pilis. Prvá zmienka pochádza z roku 1263, keď daroval Belo IV. tunajší kráľovský poľovnícky kaštieľ a údolie s lesom s názvom „Benedekvölgye” (Údolie Beňadika) pálošom, ktorí sa pustili na tomto území do výstavby kláštora. Donácia bola potvrdená v roku 1287 aj kráľom Ladislavom IV. Rád pálošov j jediný rehoľnícky rád pre mužov založený v Uhorsku. Jeho zakladateľom je rodák z Ostrihomu Boldog Özséb (Eusebius Blažený). Po roku 1526 bol kláštor zničený, obec bola vyľudnená až do roku 1740, keď sem presídlili z okolia Nitry 16 poddaných a želiarskych rodín.

Obec sa krásne rozvíjala, boli sem presídlené ďalšie rodiny, v 19. storočí bol vybudovaný nový farský úrad. Veľkú časť obyvateľstva obce, ktorá boli slovenskej národnosti presídlili po druhej svetovej vojne na základe dohody o výmene obyvateľstva do Československa. Malebná obec bola v roku 1985 pripojená k Ostrihomu, odvtedy tvorí súčasť mesta. Dodnes si zachováva svoju slovenskú identitu: na hlavnej ulici funguje Dom slovenskej kultúry. Obec, ako aj turistická ubytovňa na Fekete-hegy týčiaca sa nad obcou je obľúbeným cieľom turistov.

The village of Pilisszentlélek lies in the valley between the 5-600 m high peaks of Pilis. It was first mentioned in 1263, when Béla IV donated the royal hunting lodge and the wooded valley called "Benedekvölgye" to the Paulines, who started to build a monastery in the area. Ladislaus IV confirmed 1287 in the donation. The Paulines are the only male monastic order founded in Hungary. It was founded by Blessed Eusebius of Esztergom. After 1526, the monastery was destroyed and the village was deserted until 1740, when 16 Slovak families of serfs and mercenaries from the Nitra

region settled there. The village was steadily growing, new families settled here, and a new parish was built in the 19th century. Most of the population of the Slovak-majority village was resettled to Czechoslovakia under the post-World War II population exchange agreement. The beautifully situated village was administratively annexed to Esztergom in 1985 and has been part of the city since then. It still preserves its Slovak identity: a Slovak country house is located in the main street. The village and the tourist cabin on Fekete Hill above it are a favourite destination for visitors.

TARTALOM · OBSAH · CONTENT

ELŐSZÓ · PREDŠLOV · FOREWORD · 5

ESZTERGOM · OSTRIHOM · ESZTERGOM · 9

ESZTERGOM, AZ EZERÉVES VÁROS · OSTRIHOM, TISÍCROČNÉ MESTO
ESZTERGOM, THE THOUSAND-YEAR-OLD CITY · 15

A BAZILIKA · BAZILIKA · THE BASILICA · 45

AZ ESZTERGOMI VÁR · OSTRIHOMSKÝ HRAD · THE CASTLE OF ESZTERGOM · 73

A TÖRTÉNELMI BELVÁROS · HISTORICKÉ MESTSKÉ CENTRUM · THE HISTORIC CITY CENTRE · 83

A VÍZIVÁROS · VODNÉ MESTO · THE WATER TOWN · 97

A SZENT TAMÁS-HEGY ÉS BECKET TAMÁS · KOPEC SVÁTÉHO TOMÁŠA A THOMAS BECKET
ST. THOMAS HILL AND ST. THOMAS BECKET · 109

SZENTGYÖRGYMEZŐ · 113

A VÁROS TÜDEJE, A PRÍMÁS-SZIGET · PLÚCA MESTA, PRIMACIÁLNY OSTROV
THE LUNGS OF THE CITY, THE PRIMATE'S ISLAND · 117

KULTÚRA · KULTÚRA · CULTURE · 129

ESZTERGOM, BABITS MIHÁLY VÁROSA · OSTRIHOM, MESTO BÁSNIKA MIHÁLYA BABITSA
ESZTERGOM, TOWN OF MIHÁLY BABITS · 153

VÁROSHÁZA · RADNICA · THE CITY HALL · 159

FÜRDŐKULTÚRA · KÚPELNÁ KULTÚRA · BATH CULTURE · 163

A PALATINUS-TÓ · PALATÍNSKE JAZERO · LAKE PALATINUS · 171

BÚBÁNATVÖLGY, KERÉK-TÓ · 175

TERMÉSZET, TÚRAÚTVONALAK · PRÍRODA, TURISTICKÉ TRASY · NATURE, HIKING TRAILS · 181

PILISSZENTLÉLEK · HUTA · PILISSZENTLÉLEK · 197

IMPRESSZUM

Az „Esztergom A Dunakanyar Fővárosa” szakmai program megvalósítását 2021. évben
a Magyar Művészeti Akadémia támogatta.

A kötet létrejöttét Esztergom Város Önkormányzata támogatta.

Az albumot fotózta

Neves Ildikó
Tóth Gergely

Magyar szöveg
Viola Bence

Angol fordítás
Sáringer Zoltán

Angol lektor
Viola Bence

Szlovák fordítás
Pálfi Zsolt

Szlovák lektor
Pálfi Anna Mária

Grafika
Vincze László

ISBN 978-615-81685-5-7

Az albumot szerkesztette
Sári Andrea

Készült a Dono Te Libro Kiadó gondozásában
2021.

Nyomdai munka
Center Print Nyomda
Debrecen

ESZTERGOM

A DUNAKANYAR FŐVÁROSA

9 786158 168557